

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Johannes Edvardsson

Kostnadsredovisning i entreprenadrätten

Om kostnadsredovisning i entreprenader som utförs på löpande räkning enligt
självkostnadsprincipen i AB 04

JURM02 Examensarbete

Examensarbete på juristprogrammet
30 högskolepoäng

Handledare: Eva Lindell-Frantz

Termin för examen: Period 1 VT2019

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	2
FÖRORD	3
VISSA FÖRKORTNINGAR	4
1 INLEDNING	5
1.1 BAKGRUND	5
1.2 SYFTE	6
1.3 FRÅGESTÄLLNINGAR	7
1.4 AVGRÄNSNINGAR	7
1.5 METOD OCH MATERIAL	9
1.5.1 INLEDNING	9
1.5.2 ALLMÄNT OM DEN RÄTTSDOGMATISKA METODEN OCH RÄTTSKÄLLOR	9
1.5.3 VISSA KÄLLOR	12
1.5.3.1 Lagstiftning	12
1.5.3.2 Rättsliga avgöranden	13
1.5.3.3 Förarbeten	14
1.5.3.4 Rättsvetenskaplig litteratur	15
1.5.3.5 Standardavtal	16
1.5.3.6 Motiv till standardavtal	17
1.5.3.7 Allmänna rättsprinciper	18
1.6 FORSKNINGSLÄGE	19
1.7 VISSA BEGREPP	19
1.7.1 ALLMÄNT OM BEGREPP I UPPSATSEN	19
1.7.2 SÄRSKILT OM VISSA BEGREPP	20
1.8 DISPOSITION	21
2 ALLMÄNT OM ENTREPRENADAVTAL, AB 04 OCH TOLKNING	24
2.1 INLEDNING	24

2.2	ENTREPRENAD OCH ENTREPRENADAVTAL	24
2.3	STANDARDAVTALET AB 04	26
2.4	TOLKNING OCH UTFYLLNAD	29
2.5	SAMMANFATTANDE ANALYS	31
2.5.1	ENTREPRENADAVTAL OCH AB 04	31
2.5.2	TOLKNING OCH UTFYLLNAD	32
3	<u>REGLERAS REDOVISNING I AB 04?</u>	34
3.1	INLEDNING	34
3.2	ALLMÄNT OM ERSÄTTNINGSFORMEN	34
3.3	TILLÄMPNING AV ERSÄTTNINGSFORMEN	39
3.3.1	ALLMÄNT OM KRAVEN	39
3.3.2	SÄRSKILT OM GRANSKNINGSRÄTTEN	40
3.4	SAMMANFATTANDE ANALYS	43
3.4.1	VAD INNEBÄR ERSÄTTNINGSFORMEN?	43
3.4.2	INFORMATION OM KOSTNADER	43
3.4.3	ÄR EN ORIGINALVERIFIKATION DETSAMMA SOM EN KOSTNADSREDOVISNING?	44
3.4.4	REGLERAS KOSTNADSREDOVISNING I AB 04?	45
4	<u>KOSTNADSREDOVISNING FÖR NÄRLIGGANDE AVTALSTYPER</u>	48
4.1	INLEDNING	48
4.2	KÖPLAGEN	48
4.3	KONSUMENTTJÄNSTLAGEN	50
4.3.1	LEDNING KAN TAS UNDER VISSA OMSTÄNDIGHETER	50
4.3.2	SPECIFICERAD RÄKNING ENLIGT KONSUMENTTJÄNSTLAGEN	52
4.4	SAMMANFATTANDE ANALYS	54
4.4.1	KOSTNADSREDOVISNING REGLERAS I KONSUMENTTJÄNSTLAGEN	54
4.4.2	KAN LEDNING TAS AV KONSUMENTTJÄNSTLAGEN?	56
5	<u>KOSTNADSREDOVISNING ENLIGT EN ALLMÄN PRINCIP</u>	61
5.1	INLEDNING	61
5.2	ALLMÄNT OM ALLMÄNNA AVTALSÄTTSLIGA PRINCIPER	61
5.3	ALLMÄN PRINCIP OM LOJALITETSPLIKT	63
5.3.1	ALLMÄNT OM EN AVTALSÄTTSLIG LOJALITETSPLIKT	63

5.3.2	LOJALITETSPLIKT I ENTREPRENADAVTAL	65
5.4	SAMMANFATTANDE ANALYS	67
5.4.1	VAD KAN ALLMÄNT SÄGAS OM LOJALITETSPLIKTEN I ENTREPRENADAVTAL?	67
5.4.2	DISPOSITIV ENTREPRENADRÄTT INNEHÅLLER EN REDOVISNINGSSKYLDIGHET	69
6	<u>ANALYS, SAMMANFATTANDE SLUTSATS OCH REFLEKTION</u>	72
6.1	INLEDNING	72
6.2	ANALYS	72
6.2.1	FÖRELIGGER EN KOSTNADSREDOVISNINGSPLIKT NÄR AB 04 TILLÄMPAS?	72
6.2.2	SKYLDIGHETENS INNEBÖRD I AB 04	76
6.3	SAMMANFATTANDE SLUTSATS	77
6.4	AVSLUTANDE REFLEKTION	78
	<u>KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING</u>	80
	<u>RÄTTSFALLSFÖRTECKNING</u>	86

Summary

A vast majority of the commercial construction agreements in Sweden are likely regulated by the general conditions of contract in AB 04. According to the general conditions in AB 04 the price for construction works can be determined by the prime cost principle. The prime cost principle entails that a contractor is entitled to be compensated for costs generated by construction works. The main purpose of this thesis is to examine if a contractor is liable to account for the costs generated by construction works. In order to achieve this purpose, the following three main questions has to be answered. 1) is cost accounting regulated by the general conditions in AB 04? 2) is cost accounting regulated in optional law? 3) is a contractor in a construction agreement regulated by the general conditions in AB 04 liable to account for the costs generated by construction works?

In order to answer questions 1–3 and achieve the purpose of this thesis a traditional legal method is used. The answer to the first question is that the general conditions in AB 04 does not regulate cost accounting in any way. The answer to the second question is that cost accounting is regulated by optional law. The answer to the third question is that a contractor in a construction agreement regulated by the general conditions in AB 04 is liable to account for the costs generated by construction works. The account shall contain information on the nature of the construction works, the scope of the construction works and how the price has been calculated by the contractor. If the contractor does not account for the costs in such a way or does not account for the costs at all, the employer is entitled to withhold payment.

Sammanfattning

Standardavtalet AB 04 utgör sannolikt avtalsinnehåll i de flesta kommersiella entreprenadavtalen i Sverige. Enligt villkoren i AB 04 kan priset för en utförd entreprenad bestämmas enligt den så kallade självkostnadsprincipen. Enligt självkostnadsprincipen har en entreprenör rätt till ersättning för de kostnader denne har haft för utförandet av ett arbete. Det övergripande syftet med denna uppsats är att undersöka om entreprenören har en skyldighet att redovisa för beställaren vilka sådana kostnader som har förelegat. För att uppfylla syftet med uppsatsen måste i huvudsak följande frågor besvaras. 1) regleras kostnadsredovisning av villkoren i AB 04? 2) regleras kostnadsredovisning i dispositiv rätt? 3) är en entreprenör i entreprenadavtal där AB 04 utgör avtalsinnehåll skyldig att redovisa vilka kostnader som har förelegat för utförda arbeten?

För att besvara de ovan nämnda frågorna och uppnå syftet med uppsatsen används den rättsdogmatiska metoden. Svaret på den första frågan är att kostnadsredovisning inte på något sätt regleras i AB 04. Svaret på den andra frågan är att kostnadsredovisning regleras i dispositiv entreprenadrätt. Svaret på den tredje frågan är att en entreprenör i entreprenadavtal där AB 04 utgör avtalsinnehåll är skyldig att redovisa sina kostnader för beställaren. Av kostnadsredovisningen ska det framgå vilken art arbetet är av, vilken omfattning arbetet är av och hur priset har beräknats av entreprenören. Följden av en utebliven eller undermålig kostnadsredovisning är att beställaren har rätt att hålla inne betalning.

Förord

Det hela började egentligen med avtalsrätten. Jag läste för vad som i skrivandets stund känns som ljusår sedan en kurs i handelsrätt. Kursens inslag om avtalsrätt var så roligt att jag fick för mig att söka till juristprogrammet i Lund. Några år senare slutar det nu med avtalsrätt. Cirkeln har slutits.

Jag vill tacka alla vänner jag har fått äran att lära känna under hela min studietid. Ni har satt en guldkant på tillvaron.

Tack till min handledare Eva Lindell-Frantz för dina kloka kommentarer och ditt stöd.

Tack till mina föräldrar och min syster som alltid har stöttat mig oavsett vad jag har tagit mig an.

Slutligen vill jag särskilt tacka min flickvän, Nora. Du gör allting i livet så mycket bättre.

Lund, en solig dag i maj.

Johannes Edvardsson

Vissa förkortningar

AB 04	Allmänna bestämmelser för byggnads-, anläggnings- och installationsentreprenader
ABT 06	Allmänna bestämmelser för totalentreprenader avseende byggnads-, anläggnings, och installationsarbeten
Avtalslagen	Lag (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område
Bokföringslagen	Bokföringslag (1999:1078)
BKK	Byggandets Kontaktkommitté
HD	Högsta domstolen
JT	Juridisk Tidskrift
Konsumenttjänstlagen	Konsumenttjänstlag (1985:716)
Köplagen	Köplag (1990:931)
Prop.	Proposition
SOU	Statens offentliga utredningar
SvJT	Svensk Juristtidning

1 Inledning

1.1 Bakgrund

I mars 2016 meddelade Svea hovrätt en dom i mål T 10408-14 (Nybropalatset) som gav upphov till en stor mängd entreprenadrättsliga frågor.¹ Bakgrunden till domen var att en bostadsrättsförening under 2010 inledde en omfattande ombyggnation. För att utföra en viss del av arbetet anlätades en entreprenör av föreningen. Enligt parternas avtal skulle kostnader som entreprenören haft för utförandet av olika arbeten redovisas på ett särskilt sätt i samband med fakturering.² Entreprenören utförde ett antal olika arbeten och fakturerade därefter beställaren. Beställaren betalade inte alla av de utställda fakturorna. Som grund för betalningsvägran hävdade beställaren att entreprenörens kostnadsredovisning var så bristfällig att den inte kunde läggas till grund för beräkning av vilka kostnader som förelegat.³ Entreprenören motsatte sig beställarens påstående. Hovrätten uttalade sig inte om vilka krav som kunde ställas på entreprenörens kostnadsredovisning. Hovrätten såg istället främst till om entreprenören kunde anses ha visat att denne faktiskt haft de fakturerade kostnaderna och således uppfyllt sin bevisbörda. Hovrätten ansåg att entreprenören uppfyllt sin bevisbörda och visat att vissa kostnader förekommit.⁴ Målet nådde aldrig Högsta domstolen (HD).

I hovrättens domskäl anges inte uttryckligen vilka krav som kan ställas på en entreprenörs kostnadsredovisning, när entreprenören ska förse beställaren med en sådan eller vilken följd som kan inträda om entreprenören inte gör

---

¹ Se bl.a. Ingvarson och Utterström (2018) s. 560–562.; Samuelsson (2016) s. 48 f.

² Se Svea hovrätt dom 2016-03-10 i mål nr T 10408-14.

³ Se Svea hovrätt dom 2016-03-10 i mål nr T 10408-14.

⁴ Se Svea hovrätt dom 2016-03-10 i mål nr T 10408-14.

det.⁵ Sedan Nybropalatsdomen meddelades har HD meddelat ett antal rättsliga avgöranden. Inget av avgörandena berör dock uttryckligen vilka krav som kan ställas på en entreprenörs kostnadsredovisning. Några av dessa domar kan dock tänkas få betydelse för bedömningen av om det föreligger en skyldighet att redovisa kostnader i entreprenadavtal.⁶

I en majoritet av alla entreprenader som utförs i Sverige utgör sannolikt standardavtalet Allmänna bestämmelser för byggnads-, anläggnings, och installationsentreprenader (AB 04) avtalsinnehåll.⁷ De ovan beskrivna oklarheterna kring kostnadsredovisning väckte mitt intresse. Den här uppsatsen tar således sikte på att undersöka om entreprenören i entreprenadavtal där AB 04 utgör avtalsinnehåll har en skyldighet redovisa kostnaderna för arbetet i en entreprenad som utförts på löpande räkning. Så vitt jag känner till har det ännu inte skrivits en rättsvetenskaplig uppsats på ämnet.

1.2 Syfte

Det övergripande syftet med denna uppsats är att undersöka om en entreprenör i entreprenader som utförs på löpande räkning enligt självkostnadsprincipen där AB 04 utgör avtalsinnehåll är skyldig att redovisa sina kostnader. Mer specifikt är syftet att undersöka om entreprenören i ett sådant fall har en skyldighet att upprätta en kostnadsredovisning, hur en sådan kostnadsredovisning ska vara utformad och om en bristfällig eller utebliven kostnadsredovisning påverkar entreprenörens rätt till ersättning.

---

⁵ Jfr Samuelsson (2016) s. 49.

⁶ Se kapitel 5.

⁷ Se Ingvarson och Utterström (2018) s. 542.

1.3 Frågeställningar

För att uppfylla syftet med uppsatsen behöver följande frågeställningar besvaras.

- Regleras entreprenörens kostnadsredovisning i standardavtalet AB 04? Om kostnadsredovisningen regleras i AB 04, vilka krav ställs i AB 04 på utformningen av kostnadsredovisningen, och vad är följden av en utebliven eller undermålig redovisning?
- Regleras entreprenörens kostnadsredovisning i dispositiv rätt? Om kostnadsredovisningen regleras i dispositiv rätt, vilka krav ställs i dispositiv rätt på utformningen av kostnadsredovisningen, och vad är följden av en utebliven eller undermålig redovisning?
- Har entreprenören i entreprenadavtal där AB 04 utgör avtalsinnehåll en plikt att redovisa sina kostnader? Om entreprenören har en sådan plikt, vilka krav kan ställas på kostnadsredovisningens utformning, och vilken påföljd inträder vid en utebliven eller undermålig redovisning?

1.4 Avgränsningar

Uppsatsen avgränsas av syftet, frågeställningarna och den valda metoden. Utöver de nämnda avgränsningarna har jag valt att göra följande avgränsningar.

Uppsatsen avgränsas till att enbart behandla inhemska rättskällor. HD har uttalat att det vid fastställandet av dispositiv entreprenadrätt kan beaktas vad som kommer till uttryck i andra nordiska länders entreprenadrätt.⁸ Det hade således kunnat vara av intresse att undersöka vad som sägs i sådant material. Avgränsningen motiveras dock av att syftet med uppsatsen inte på något sätt

---

⁸ Se NJA 2018 s. 653.

är att genomföra en komparativrättslig undersökning. Att då i begränsade delar blicka till utformningen av utländsk rätt riskerar att enbart bli missvisande.⁹

Vidare är uppsatsen avgränsad till att behandla en avtalsituation där avtalsparterna utgörs av två jämnstarka näringsidkare. Avgränsningen motiveras av att konsumententreprenader huvudsakligen regleras av konsumenttjänstlagen (1985:716) enligt vilken en slags skyldighet att redovisa kostnader för utförda arbeten följer.¹⁰ Rättsläget beträffande entreprenörens skyldighet att redovisa kostnader i konsumententreprenader är således inte oklart i samma utsträckning.¹¹

Ovan konstateras att syftet med uppsatsen delvis är att undersöka huruvida en felaktig eller utebliven kostnadsredovisning påverkar entreprenörens rätt till ersättning. Uppsatsen avgränsas till att enbart undersöka vad som i en sådan situation följer av ett angivet avtalsinnehåll eller den dispositiva entreprenadrätten. Resultatets eventuella oskälighet eller grund för ett obehörig vinst-argument undersöks således inte i uppsatsen. Avgränsningen motiveras av att det inte har funnits utrymme till att bedriva en sådan undersökning i denna uppsats.¹²

---

⁹ För vidare läsning om entreprenadrätten i andra nordiska länder se Iversen (2016).; Hagstrøm och Bruserud (2014).

¹⁰ Se kapitel 4.

¹¹ För vidare läsning om konsumententreprenader se Arvidsson och Samuelsson (2018).

¹² För vidare läsning om oskälighetsbedömningar se Adlercreutz, Gorton och Lindell-Frantz (2016).; För vidare läsning om obehörig vinst se Hellner (1950).; Schulz (2009).

1.5 Metod och material

1.5.1 Inledning

I uppsatsen används den rättsdogmatiska metoden. I detta avsnitt undersöks inledningsvis vad den rättsdogmatiska metoden och rättskällevärdet allmänt består i. I det därefter följande avsnittet behandlas hur jag med användandet av den rättsdogmatiska metoden förhåller mig till vissa av de entreprenadrättsliga källorna. Min ambition med detta avsnitt är att ge läsaren en insikt i vilken metod och vilket material som används för att besvara de ovan nämnda frågeställningarna.

1.5.2 Allmänt om den rättsdogmatiska metoden och rättskällor

För att besvara frågeställningarna använder jag mig av den rättsdogmatiska metoden. Det är omdiskuterat vad den rättsdogmatiska metoden består i.¹³ I denna uppsats ges den rättsdogmatiska metoden följande innebörd. Den rättsdogmatiska metoden består övergripande i en rekonstruktion av gällande rätt.¹⁴ Utgångspunkten för en sådan rekonstruktion är rättskällorna och rättskällevärdet.¹⁵ Rättskällorna består huvudsakligen av lagar, rättspraxis, lagförarbeten och rättsvetenskaplig litteratur, ibland kallad doktrin. Även handelsbruk, sedvana och branschbruk kan sägas utgöra rättskällor.¹⁶ Lagar, rättspraxis och förarbeten har enligt rättskällevärdet formell auktoritet.¹⁷ Bland de auktoritativa rättskällorna har lagtext den högsta auktoriteten.¹⁸ Den i

---

¹³ Jfr Kleineman (2018); Jareborg (2004); Lehrberg (2018); Hellner (2001).

¹⁴ Se Jareborg (2004) s. 4.

¹⁵ Jfr Lehrberg (2018) s. 207.

¹⁶ Se Kleineman (2018) s. 28.; Lehrberg (2018) s. 108 f.

¹⁷ Se Lehrberg (2018) s. 108.; Kleineman (2018) s. 33.

¹⁸ Se Lehrberg (2018) s. 108.

hierarkin av rättskällor närmast följande rättskällan är domstolsavgöranden meddelade av den högsta instansen, så kallade prejudikat.¹⁹ Den av de auktoritativa rättskällorna med lägst auktoritet är förarbeten till lagar.²⁰ Doktrin har inte en lika tydlig roll som rättskälla. Doktrinen har ingen självständig auktoritet utan dess förmåga att övertyga om hur gällande rätt ser ut ligger enbart i styrkan av de argument som framförs i densamma.²¹ Enligt professor Bert Lehrberg utgör doktrin en så kallad supplerande rättskälla.²² En supplerande rättskälla saknar självständig auktoritet. En sådan rättskälla kan dock få betydelse som underlag för hur en rättsregel ska preciseras eller konstrueras.²³ Liksom de auktoritativa rättskällorna behöver inte de supplerande rättskällorna åberopas och bevisas för att beaktas av en domstol.²⁴ I denna uppsats behandlas doktrin som en supplerande rättskälla utan självständig auktoritet. Uttalanden i doktrinen har fått fogas till de övriga rättskällorna i den mån sådana existerar. Texten i doktrin har fått tillmätas vikt och betydelse med hänsyn till styrkan och logiken i de argument som framförs i doktrinen.²⁵ Genom att undersöka rättskällorna utifrån en sådan hierarkisk struktur är mitt mål att åstadkomma en rekonstruktion som speglar innehållet i gällande rätt inom det studerade området. Då argumentationen som förs gör anspråk på att åstadkomma en rekonstruktion av gällande rätt kan argumentationen beskrivas som en så kallad *de lege lata-argumentation*.²⁶

Den rättsdogmatiska metoden är lämplig att använda för att besvara frågeställningarna. För att besvara frågeställningarna behöver innehållet i AB

---

¹⁹ Se Lehrberg (2018) s. 108.

²⁰ Se Lehrberg (2018) s. 108 f.

²¹ Se Kleineman (2018) s. 28.

²² Se Lehrberg (2018) s. 109 ff.

²³ Se Lehrberg (2018) s. 109.

²⁴ Se Lehrberg (2018) s. 109 f.

²⁵ Jfr Kleineman (2018) s. 33.; Lehrberg (2018) s. 209.

²⁶ Se Lehrberg (2018) s. 207.

04 studeras.²⁷ Som utvecklas i det andra kapitlet har HD i ett flertal prejudikat meddelat hur entreprenadavtal där AB 04 utgör avtalsinnehåll ska tolkas och fyllas ut. Utöver att behandlas i prejudikat, behandlas tolkning och utfyllning av sådana entreprenadavtal i rättsvetenskaplig litteratur.²⁸ Både prejudikat och rättsvetenskaplig litteratur utgör rättskällor. Genom att undersöka och analysera de olika rättskällorna kan det fastställas hur ett entreprenadavtal där AB 04 utgör avtalsinnehåll ska tolkas och fyllas ut.²⁹ För att besvara frågeställningarna behöver även innehållet i dispositiv entreprenadrätt fastställas. Som utvecklas nedan är innehållet i sådan rätt inte helt klarlagt.³⁰ För att fastställa innehållet i dispositiv entreprenadrätt får ledning sökas i dispositiv rätt för avtalstyper som är närliggande avtalstypen entreprenadavtal och allmänna rättsprinciper.³¹ Dispositiv rätt för närliggande avtalstyper och allmänna rättsprinciper kommer till uttryck i bland annat rättskällorna lagtext och prejudikat.³² I det fjärde och femte kapitlet studeras och analyseras rättskällorna i syfte att åstadkomma en rekonstruktion som speglar innehållet i gällande dispositiv entreprenadrätt. När innehållet i AB 04 har studerats och innehållet i dispositiv entreprenadrätt har fastställts kan ställning tas till frågan om en entreprenör i entreprenadavtal där AB 04 utgör avtalsinnehåll är skyldig att kostnadsredovisa.³³

Användandet av den rättsdogmatiska metoden ställer omfattande krav på öppenhet och transparens i alla delar av uppsatsen.³⁴ Jag har strävat efter att inte utelämna sådana fakta som inte pekar i den riktning jag hade önskat. En sådan öppenhet och transparens medför förhoppningsvis att läsaren får en

---

²⁷ Se avsnitt 1.3.

²⁸ Se kapitel 2.

²⁹ Se avsnitt 2.5.; Kapitel 3.

³⁰ Se kapitel 2.

³¹ Se avsnitt 2.5.

³² Se avsnitt 1.5.3.

³³ Se avsnitt 1.3.; Kapitel 6.

³⁴ Se Kleineman (2018) s. 37.

bättre insikt i vad det rättsliga problemet egentligen är och hur argumentationen i uppsatsen är uppbyggd.³⁵ Professor Nils Jareborg har påpekat att en text skriven med den rättsdogmatiska metoden sällan skrivs för en liten läsarkrets.³⁶ Det har genom att använda den rättsdogmatiska metoden varit min förhoppning att skriva en uppsats för en bred läsarkrets. Målet har aldrig varit att skriva en uppsats som enbart är begriplig för entreprenadrättsliga experter.

1.5.3 Vissa källor

1.5.3.1 Lagstiftning

Enligt rättskälleläran är lagstiftning den auktoritativa rättskälla med högst dignitet.³⁷ I huvudsak saknas det dock lagstiftning som reglerar entreprenadförfaranden. Entreprenadavtal omfattas inte av köplagen (1990:931) och det finns inte någon form av speciallagstiftning som reglerar entreprenadförfaranden.³⁸ Att det inte finns någon för entreprenadförfarandet specifik lagstiftning utesluter dock inte att bestämmelser i lagar undersöks i uppsatsen. I uppsatsens fjärde kapitel behandlas lagar såsom köplagen och konsumenttjänstlagen.³⁹ Som utvecklas i uppsatsens andra och fjärde kapitel kan det bli aktuellt att under vissa förutsättningar ta ledning av dispositiv rätt för avtalstyper som är närliggande avtalstypen entreprenadavtal.⁴⁰ Frågan rör ytterst när dispositiv rätt för sådana avtalstyper kan tillämpas analogt.⁴¹ HD har i olika prejudikat slagit fast under vilka förutsättningar en sådan analog tillämpning av dispositiv rätt kan ske. Även i förarbeten och doktrin har det

---

³⁵ Se Kleineman (2018) s. 36 ff.; Jfr Kleineman (2018) s. 44.

³⁶ Se Jareborg (2004) s. 5.

³⁷ Se Lehrberg (2018) s. 108.

³⁸ Se Samuelsson (2016) s. 19 ff.

³⁹ Se kapitel 4.

⁴⁰ Se bl.a. avsnitt 2.5.; Avsnitt 4.3.1.

⁴¹ Se Bernitz (2018) s. 104 f.

diskuterats när en sådan analog tillämpning kan ske.⁴² Med tillämpandet av den rättsdogmatiska metoden och rättskällevärdet undersöks i uppsatsen under vilka omständigheter sådana analogier kan göras.⁴³

Entreprenadavtal omfattas, liksom många andra avtal, ytterst av lagen (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område (avtalslagen).⁴⁴ Syftet med uppsatsen är att undersöka om en entreprenör har en viss förpliktelse. Avtalslagen behandlar inte frågor om avtalsstolkning eller avtalsparters förpliktelser.⁴⁵ Avtalslagen har således en begränsad betydelse för denna undersökning.⁴⁶

1.5.3.2 Rättsliga avgöranden

Den rättskälla med högst dignitet efter lagtext är rättsliga avgöranden som meddelats av den högsta instansen. Gällande entreprenadrättsliga frågor har HD:s benägenhet att meddela prejudikat ökat de senaste åren.⁴⁷ Antalet prejudikat är dock fortfarande förhållandevis få till antalet. Entreprenadrättsliga tvister avgörs istället ofta genom skiljedom.⁴⁸ Som regel är sådana skiljedomar sekretessbelagda. Att en stor del av tvisterna avgörs av skiljenämnder innebär således att det är svårt att skaffa sig någon egentlig överblick av hur skiljenämnderna dömer. Att ta del av något enskilt avgörande genom personliga kontakter eller dylikt är inte något jag har eftersträvat. Att enbart ta del av ett fåtal sådana avgöranden skulle inte ge en rättvisande bild av hur skiljenämnderna dömer överlag. Jag har därför valt att lämna sådana skiljedomar utanför uppsatsen.

---

⁴² Se kapitel 5.

⁴³ Se bl.a. avsnitt 2.5.

⁴⁴ Jfr Bernitz (2018) s. 15 ff.

⁴⁵ Se Grönfors och Dotevall (2018) inledning, avsnitt 2.; Jfr dock 6 § 2 st. avtalslagen.

⁴⁶ Jfr avsnitt 5.2.

⁴⁷ Jfr Ingvarson och Utterström (2015) s. 259.; Samuelsson (2016) s. 39.

⁴⁸ Se Ingvarson och Utterström (2015) s. 259.

I uppsatsens olika kapitel behandlas ett flertal olika avgöranden som meddelats av HD. I det tredje kapitlet undersöks även tingsrätts- och hovrättsavgöranden. Vad som meddelats av de två lägre instanserna har inte samma rättskällevärde som den högsta instansens avgöranden. Har en fråga inte prövats av HD kan dock avgöranden från en hovrätt få betydelse.⁴⁹ En hovrättsdom får betydelse främst genom tyngden av de skäl som anförts till stöd för utgången i målet enligt Lehrberg.⁵⁰ Jag intar i detta arbete samma uppfattning som Lehrberg. Således tillmäts inte hovrättsavgöranden vikt genom annat än tyngden av de argument som framförs i domskälen. Med tyngd menar jag i detta sammanhang logiken i hovrättens resonemang och vilket stöd sådana argument har i rättskällor. Ett sådant förhållningssätt tillämpas även i förhållande till det tingsrättsavgörande som undersöks.⁵¹

Även avgöranden som rör andra standardavtal i serien Allmänna bestämmelser än AB 04 undersöks i uppsatsen. I det tredje kapitlet undersöks exempelvis en dom rörande Allmänna bestämmelser för totalentreprenader avseende byggnads-, anläggnings-, och installationsarbeten (ABT 06). ABT 06 är i många delar likalydande med AB 04. Vad som i rättspraxis uttalats om exempelvis ABT 06 får således antas ha betydelse för AB 04.⁵²

1.5.3.3 Förarbeten

Det nämns ovan att det saknas lagstiftning som reglerar entreprenadavtal. En följd av bristen på en sådan lagstiftning är givetvis att det även saknas relevanta entreprenadrättsligt specifika förarbeten till sådan lag. Det nämnda utesluter dock inte att förarbeten utgör en betydelsefull rättskälla i denna undersökning. I uppsatsens fjärde kapitel undersöks bland annat förarbeten till konsumenttjänstlagen. Förarbeten är den auktoritativa rättskälla med lägst

---

⁴⁹ Se Lehrberg (2018) s. 177.

⁵⁰ Se Lehrberg (2018) s. 177 f.

⁵¹ Se kapitel 3.

⁵² Se ABT 06 kap. 6 §§ 9–10.; AB 04 kap. 6 §§ 9–10.; NJA 2018 s. 653.; Ingvarson och Utterström (2018) s. 542 ff.

dignitet anser Lehrberg.⁵³ Vilken ställning uttalanden i förarbeten har är dock inte helt klarlagt enligt professor Jan Kleineman.⁵⁴ Kleineman anser dock att det är klarlagt att ett uttalande i förarbeten inte ensamt kan avgöra hur en rättsregel ska förstås.⁵⁵ I denna uppsats behandlas förarbetsuttalanden inte som en självständigt auktoritativ rättskälla. Vad som uttalats i förarbeten tillmätas istället betydelse i förhållande till vad som framgår av de övriga rättskällorna.

1.5.3.4 Rättsvetenskaplig litteratur

Den rättsvetenskapliga litteraturen som behandlar entreprenadrätt har under många år varit knapphändig. På senare tid har enbart ett gediget rättsvetenskapligt verk publicerats inom ämnet. Det nämnda verket är *AB 04 : En kommentar* av professor Per Samuelsson. I denna uppsats används Samuelssons bok i en betydande omfattning. Vid sidan av Samuelssons bok har det på senare tid publicerats ett mindre antal artiklar inom det entreprenadrättsliga området skrivna av både praktiskt verksamma jurister och forskare.⁵⁶ Att det på senare tid inte har publicerats någon större mängd rättsvetenskaplig litteratur innebär att jag i sökandet efter material inte har haft möjlighet att vara kräsen. Även material som rör tidigare upplagor av standardavtal i serien Allmänna bestämmelser undersöks i viss utsträckning. Att undersöka sådant äldre material motiveras av att de i uppsatsen aktuella bestämmelserna i AB 04 har en i huvudsak likalydande motsvarighet i de äldre upplagorna av standardavtalet.⁵⁷ I de delar av uppsatsen där andra rättsområden än det rent entreprenadrättsliga berörs finns en relativt omfattande mängd litteratur. Urvalet har i denna del begränsats till att främst omfatta vissa verk som publicerats av erkända rättsvetare såsom Ulf Bernitz, Jori Munukka, Jan Ramberg och Christina Ramberg samt Torgny Håstad.

---

⁵³ Se Lehrberg (2018) s. 108 f.

⁵⁴ Se Kleineman (2018) s. 28 f.

⁵⁵ Se Kleineman (2018) s. 28 f.

⁵⁶ Se bl.a. Ingvarson och Utterström (2018).; Munukka (2017/18).

⁵⁷ Se bl.a. AB 04.; Motiv AB 72.

Att den entreprenadrättsliga litteraturen är knapphändig gör det viktigt att använda ett kritiskt förhållningssätt. Ett sådant förhållningssätt har dock inte tillämpats enbart i förhållande till den entreprenadrättsliga litteraturen. Även i de delar litteratur inom andra rättsområden används har ett kritiskt förhållningssätt intagits. I enlighet med rättskälleläran behandlas inte doktrin som en auktoritativ rättskälla.⁵⁸ Enligt professor Jan Hellner är det meningslöst att diskutera om doktrinen kan anses vara en rättskälla. Han anser att det under alla omständigheter är en skillnad mellan lagstiftare, domstolar och andra myndigheter, som arbetar på uppdrag av det offentliga, och rättsvetenskapens aktörer som själva väljer sin verksamhet och verksamhetens utformning.⁵⁹ Enligt Hellner försvinner inte en sådan skillnad för att en myndighet tillerkänner några uttalanden i doktrinen en auktoritet.⁶⁰ Vilken vikt som har tillmätts det som skrivs i doktrinen har inte fått avgöras av vem det är som har författat ett verk. Det avgörande för vilken vikt som har tillmätts doktrinen har istället varit dess inre logik och tyngden i den förda argumentationen.⁶¹

1.5.3.5 Standardavtal

Ett avtal mellan två parter utgör inte en rättskälla. Ett avtal utgör istället ett rättsfaktum. Ett rättsfaktum måste åberopas och bevisas av en part för att det ska beaktas av en domstol.⁶² Ett avtal är således inte en rättskälla, även om det kan få en liknande funktion i exempelvis entreprenadförhållanden.⁶³ Avtal som sluts med standardvillkor får ofta särskilt stor normerande betydelse mellan två parter. Standardvillkoren utgör i många fall en omfattande

---

⁵⁸ Jfr Kleineman (2018) s. 33.

⁵⁹ Se Hellner (2001) s. 26.

⁶⁰ Se Hellner (2001) s. 26.

⁶¹ Jfr Kleineman (2018) s. 33.

⁶² Se Lehrberg (2018) s. 225.

⁶³ Jfr Lehrberg (2018) s. 225.

reglering av parternas rättsförhållande.⁶⁴ Standardavtal är, liksom övriga avtal, inte några rättskällor. Standardavtal utgör dock ofta ett uttryck för vad som är handelsbruk eller annan sedvänja i en viss bransch anser Lehrberg.⁶⁵ Samuelsson anser dock att standardavtalet AB 04 inte kan tillmätas ställning som en samling rättsgrundsatser eller handelsbruk som kan konkurrera med dispositiv rätt.⁶⁶ Bernitz delar i huvudsak Samuelssons uppfattning.⁶⁷ För denna uppsats vidkommande ansluter jag mig till Samuelssons uppfattning.

I standardavtalet AB 04 finns det även begreppsbestämningar och kommentarer till vissa bestämmelser. Det är oklart i vilken mån sådana begreppsbestämningar och kommentarstexter utgör avtalsinnehåll.⁶⁸ I skrivandet av denna uppsats har begreppsbestämningarna eller kommentarstexten inte behandlats som rättskällor. Även om sådana texter skulle anses utgöra avtalsinnehåll kan de i enlighet med det som anförts i det föregående stycket inte anses utgöra en rättskälla.

1.5.3.6 Motiv till standardavtal

Till vissa tidigare utgåvor av AB 04 har det publicerats så kallade motiv.⁶⁹ I uppsatsen förekommer hänvisningar till motiv AB 65 och motiv AB 72.⁷⁰ Motiven kan närmast liknas vid en slags lagförarbeten fast för standardavtal i serien Allmänna bestämmelser.⁷¹ Motiven har upprättats av de parter som var delaktiga i de avtalsförhandlingar som ligger till grund för den slutliga versionen av exempelvis AB 65.⁷² Vid en traditionell tolkning av Allmänna

---

⁶⁴ Se Lehrberg (2018) s. 226.

⁶⁵ Se Lehrberg (2018) s. 226.; Jfr Bernitz (2018) s. 59 ff.

⁶⁶ Se Samuelsson (2016) s. 40.; Jfr Ramberg (2005) s. 66 f.

⁶⁷ Se Bernitz (2018) s. 60.

⁶⁸ Jfr Samuelsson (2016) s. 35.; Samuelsson (2016) s. 41.

⁶⁹ Se Ingvarson och Utterström (2015) s. 262.

⁷⁰ Se kapitel 3.

⁷¹ Se Ingvarson och Utterström (2015) s. 262.

⁷² Se Ingvarson och Utterström (2015) s. 262.

bestämmelser har motiven tillmätts stor betydelse.⁷³ Den traditionella tolkningsmetoden är dock inte längre användbar. Enligt den nu gällande tolkningsmetoden ska andra faktorer än vad som uttalas i motiven till Allmänna bestämmelser beaktas i första hand.⁷⁴ Således blir motivuttalanden huvudsakligen aktuella i undantagsfall.⁷⁵ I denna uppsats har jag valt att inte behandla motivuttalanden som en auktoritativ rättskälla. När det i uppsatsen hänvisas till ett motivuttalande sker detta huvudsakligen för att belysa vad författarna till standardavtalen kan tänkas ha haft för avsikt med bestämmelsen när den skapades.⁷⁶ Vilken betydelse som kan tillmätas ett sådant uttalande framgår av sammanhanget ifråga.⁷⁷

1.5.3.7 Allmänna rättsprinciper

I uppsatsens femte kapitel undersöks innehållet i allmänna rättsprinciper. Allmänna rättsprinciper kan under vissa omständigheter få betydelse när ett entreprenadrättsligt problem ska lösas. Som utvecklas närmare i uppsatsens andra och femte kapitel blir allmänna rättsprinciper främst aktuella i situationer där innehållet i dispositiv entreprenadrätt behöver fastställas.

Allmänna rättsprinciper har ofta en diffus karaktär. Sådana rättsprinciper kan komma till uttryck i bl.a. rättskällorna lagtext, prejudikat och doktrin.⁷⁸ Ofta kan principerna även uppfattas på olika sätt.⁷⁹ Då allmänna rättsprinciper kommer till uttryck i olika rättskällor lämpar sig användandet av den rättsdogmatiska metoden och rättskällevärdet väl för att fastställa innehållet i sådana principer. I uppsatsen femte kapitel studeras således bl.a. uttalanden i

---

⁷³ Se Ingvarson och Utterström (2015) s. 262.

⁷⁴ Se kapitel 2.; NJA 2013 s. 271 punkt 7.; NJA 2014 s. 960 punkt 22–24.; NJA 2015 s. 862 punkt 12.; NJA 2018 s. 653 punkt 19–21.

⁷⁵ Se Ingvarson och Utterström (2015) s. 271 f.; Jfr NJA 2015 s. 3.

⁷⁶ Se exempelvis avsnitt 3.3.2.

⁷⁷ Se avsnitt 3.3.2.

⁷⁸ Se Grönfors och Dotevall (2018) inledning, avsnitt 2

⁷⁹ Se kapitel 5.; Grönfors och Dotevall (2018) inledning, avsnitt 2.

doktrin och prejudikat i syfte att fastställa vilket innehåll allmänna rättsprinciper kan anses ha.

1.6 Forskningsläge

Som nämns ovan är mängden rättsvetenskaplig litteratur inom entreprenadrättens område knapphändig.⁸⁰ Det har sedan 2010 publicerats i huvudsak två omfattande rättsvetenskapliga verk på området. De två verken är författade av Samuelsson. Det ena av Samuelssons verk är *Entreprenadrätt – särskilt om ändrade förhållanden*, vilket publicerades 2011. Det andra av Samuelssons verk är *AB 04 : En kommentar*, publicerad 2016. Uppsatsämnet behandlas endast översiktligt på några enstaka rader i Samuelssons bok från 2016.⁸¹ I en artikel publicerad av advokaterna Anders Ingvarson och Marcus Utterström behandlas uppsatsämnet på ett något mer ingående vis. Ingvarson och Utterström uppehåller sig dock huvudsakligen kring möjligheterna till en laganalogi. Att en skyldighet för entreprenören att redovisa kostnader skulle kunna föreligga på andra grunder, såsom på grund av en lojalitetsförpliktelse, nämns inte ens av författarna.⁸²

1.7 Vissa begrepp

1.7.1 Allmänt om begrepp i uppsatsen

I entreprenadrättsliga sammanhang förekommer ofta begrepp som kan vara svåra att begripa.⁸³ Till standardavtalet AB 04 finns en begreppsbestämning. I begreppsbestämningen anges vad avtalsförfattarna avser att vissa begrepp ska ges för innebörd. Som framgår av det följande avsnittet använder jag mig

---

⁸⁰ Se avsnitt 1.5.3.4.

⁸¹ Se Samuelsson (2016) s. 49.

⁸² Se Ingvarson och Utterström (2018) s. 542–564.

⁸³ Se AB 04, särskilt begreppsbestämningar.

i uppsatsen av begreppsbestämningens definition av vissa begrepp. När det inte anges att ett begrepp har en sådan innebörd som i begreppsbestämningen, används begreppet med sin normala språkliga eller juridiska innebörd. I det följande avsnittet belyses innebörden av vissa begrepp som ofta förekommer i uppsatsen.

1.7.2 Särskilt om vissa begrepp

Det övergripande syftet med denna uppsats är att undersöka om en entreprenör i en viss situation är skyldig att kostnadsredovisa.⁸⁴ Begreppet *kostnadsredovisning* definieras inte i någon lag. Det finns därtill ingen klar språklig definition av begreppet kostnadsredovisning. I Svenska Akademiens ordlista (SAOL) definieras begreppet redovisa som att ge en redogörelse för något.⁸⁵ Att redogöra för något innebär enligt SAOL att beskriva eller berätta om något.⁸⁶ I denna uppsats har begreppet kostnadsredovisning givits följande innebörd. En skyldighet att kostnadsredovisa innebär en skyldighet att redogöra för vilka kostnader som har förelegat för utförandet av ett visst arbete. Innebörden av begreppet redovisa är i denna uppsats således densamma som i SAOL.

Begreppet *entreprenadavtal* förekommer på flera ställen i uppsatsen. Med *entreprenadavtal* avses i denna uppsats avtal om utförande av bygg-, och anläggningsverksamhet.⁸⁷ De två huvudsakliga parterna i ett *entreprenadavtal* benämns *beställare* och *entreprenör*. Med begreppet *entreprenör* avses i uppsatsen den avtalspart som åtagit sig att utföra arbeten mot ersättning.⁸⁸

---

⁸⁴ Se avsnitt 1.2.

⁸⁵ Se Svenska Akademiens ordlista, Redovisa, <<https://svenska.se/saol/?sok=redovisa&pz=4>>, besökt 2019-04-25.

⁸⁶ Se Svenska Akademiens ordlista, Redogöra, <<https://svenska.se/saol/?id=2424711&pz=5>>, besökt 2019-04-25.

⁸⁷ Jfr Samuelsson (2016) s. 19.; Samuelsson (2011) s. 17.

⁸⁸ Se Liman m.fl. (2016) s. 19.

Beställaren är entreprenörens motpart i avtalsförhållandet. Beställaren är således den som ger entreprenören i uppdrag att utföra arbeten.⁸⁹ Begreppet *kontraktsarbete* används i vissa fall för att beteckna sådant arbete som enligt entreprenadavtalet ingår i entreprenörens åtagande. Innebörden av begreppet kontraktsarbete i uppsatsen är således densamma som i AB 04.⁹⁰ Begreppet *entreprenad* anges i standardavtalet AB 04 utgöra en samlingsbeteckning på kontraktsarbeten och så kallade ÄTA-arbeten. ÄTA-arbeten utgör en förkortning för ändringsarbeten, tilläggsarbeten och avgående arbeten.⁹¹ Termen ÄTA-arbeten återkommer inte i uppsatsen. Med begreppet *entreprenad* avses i denna uppsats bygg- och anläggningsverksamhet.

1.8 Disposition

Det övergripande syftet med denna uppsats är att undersöka om en entreprenör i entreprenader som utförs på löpande räkning enligt självkostnadsprincipen där AB 04 utgör avtalsinnehåll är skyldig att redovisa sina kostnader. Innan det är möjligt att undersöka om entreprenören har en skyldighet att förse beställaren med en kostnadsredovisning måste det klargöras vad entreprenadavtal där AB 04 utgör avtalsinnehåll är, vilken rättslig ställning ett sådant avtal har och hur det ska tolkas. I det närmast följande *andra kapitlet* undersöks sålunda vad ett entreprenadavtal är, vad AB 04 är och hur ett entreprenadavtal där AB 04 utgör avtalsinnehåll ska tolkas. Kapitlet avslutas med en sammanfattande analys i vilken det konstateras att det första steget i tolkningen av sådana avtal är att undersöka själva avtalsinnehållet.

Det första steget i tolkningen av det här aktuella avtalet är att se till själva avtalsinnehållet. I det *tredje kapitlet* undersöks sålunda om det av villkoren i

---

⁸⁹ Se Liman m.fl. (2016) s. 19.

⁹⁰ Se AB 04 begreppsbestämningar.

⁹¹ Se AB 04 begreppsbestämningar.

AB 04 följer en skyldighet för entreprenören att redovisa sina kostnader. Syftet med uppsatsen är att undersöka en situation där ersättningsformen utgörs av löpande räkning enligt självkostnadsprincipen. Undersökningen uppehåller sig således i huvudsak kring regleringen av ersättningsformen löpande räkning enligt självkostnadsprincipen. Inledningsvis ses till vad ersättningsformen innebär. I det därefter följande avsnittet undersöks vilka krav som ställs i AB 04 när ersättningsformen tillämpas. Kapitlet avslutas med en sammanfattande analys. I den sammanfattande analysen besvaras frågan om huruvida kostnadsredovisning regleras i AB 04.

För att utröna om entreprenören har en skyldighet att kostnadsredovisa måste det även undersökas om och hur en sådan skyldighet regleras i dispositiv rätt. Som utvecklas nedan är det inte helt klart vad den dispositiva entreprenadrätten består i. Ledning får dels sökas i vad som gäller för närliggande avtalstyper och allmänna rättsprinciper. I det *fjärde kapitlet* undersöks således om och hur kostnadsredovisning regleras för närliggande avtalstyper. I kapitlet undersöks huvudsakligen om en sådan reglering finns i lagarna köplagen eller konsumenttjänstlagen. Kapitlet avslutas med en sammanfattande analys. I den sammanfattande analysen undersöks huruvida den dispositiva entreprenadrätten kan utformas i med ledning av dispositiv rätt för entreprenadavtalet närliggande avtalstyper.

Vid fastställandet av den dispositiva entreprenadrätten kan även vad som kommer till uttryck i allmänna rättsprinciper undersökas. I uppsatsens *femte kapitel* undersöks huruvida någon allmän rättsprincip kan påverka utformningen av dispositiv entreprenadrätt. Kapitlet avslutas med en sammanfattande analys. I den sammanfattande analysen undersöks om dispositiv entreprenadrätt kan utformas med ledning av någon allmän rättsprincip. I det fjärde och femte kapitlet besvaras sålunda frågan om kostnadsredovisningen regleras i dispositiv entreprenadrätt.

I uppsatsens *sjätte och avslutande kapitel* ges en analys, sammanfattande slutsatser och reflektion. I analysen undersöks om entreprenören i

entreprenadavtal där AB 04 utgör avtalsinnehåll har en skyldighet att kostnadsredovisa och vad en eventuell sådan skyldighet innebär. I kapitlet besvaras sålunda den sista av de ovan angivna frågeställningarna.⁹² Avslutningsvis redovisas och reflekteras över vilka slutsatser som kan konstateras mot bakgrund av undersökningen i uppsatsen.

---

⁹² Se avsnitt 1.3.

2 Allmänt om entreprenadavtal, AB 04 och tolkning

2.1 Inledning

Innan det undersöks hur frågeställningarna som anges ovan ska besvaras måste vissa grundläggande omständigheter klarläggas. I detta kapitel undersöks inledningsvis vad ett entreprenadavtal är och vad som kännetecknar ett sådant avtal. I det därefter följande avsnittet undersöks vad standardavtalet AB 04 är och vad som kännetecknar villkoren i AB 04. För att avgöra hur innehållet i entreprenadavtal där AB 04 utgör avtalsinnehåll ska förstås måste det även undersökas hur sådana avtal ska tolkas och fyllas ut. Således undersöks i det fjärde avsnittet hur sådana avtal ska tolkas och fyllas ut. Kapitlet avslutas med en sammanfattande analys.

Min förhoppning är att detta kapitel ska bidra till läsarens övergripande förståelse för vad entreprenader och entreprenadavtal är och således underlätta läsningen av uppsatsens senare kapitel.

2.2 Entreprenad och entreprenadavtal

Med begreppet entreprenad avses vanligen och i denna uppsats bygg- och anläggningsverksamhet.⁹³ I avtal om utförande av entreprenad (entreprenadavtal) förekommer det i huvudsak två olika parter. Den ena parten benämns beställaren och den andra parten benämns entreprenören. Beställaren uppdrar åt entreprenören att utföra någon typ av arbete.⁹⁴

---

⁹³ Se Bernitz (2018) s. 32.; Gorton (2010) s. 149.; Samuelsson (2016) s. 19.

⁹⁴ Se Gorton (2010) s. 149.

Entreprenörens åtagande kan variera starkt. Entreprenören kan åta sig att utföra enstaka installationsarbeten i en privatbostad eller att uppföra en fullt fungerande industrilokal.⁹⁵ En entreprenad kan således variera i sin utformning. En följd av en sådan variationsrikedom är att entreprenadavtalet kan ha en varierande omfattning och inriktning.⁹⁶ I de flesta entreprenadavtal som förekommer i Sverige är dock standardavtalen i serien Allmänna bestämmelser inkluderade.⁹⁷

I huvudsak saknas det lagstiftning som reglerar avtalstypen entreprenadavtal.⁹⁸ Köplagen är enligt 2 § köplagen inte tillämplig på entreprenadavtal och det saknas en entreprenadspecifik lagstiftning.⁹⁹ Den största delen av den rättsliga normeringen får ofta entreprenadförfarandet istället från de standardavtal som används i branschen.¹⁰⁰ Det finns en lång tradition av att använda sådana standardavtal för att reglera utförandet av en entreprenad. Redan 1924 utgavs ett standardavtal benämnt Allmänna bestämmelser av den så kallade Teknologföreningen.¹⁰¹ 1924 års utgåva av Allmänna bestämmelser utvecklades i samråd med ett antal olika statliga myndigheter.¹⁰² Sedan 1924 har flera olika varianter av Allmänna bestämmelser publicerats. 1972 utgavs den sista versionen av Allmänna bestämmelser i Teknologföreningens regi. De därefter följande versionerna av Allmänna bestämmelser har utgetts av föreningen Bygghandens kontraktskommitté (BKK).¹⁰³ BKK är en ideell förening som består av

---

⁹⁵ Se Gorton (2010) s. 150.

⁹⁶ Se Gorton (2010) s. 150.

⁹⁷ Se Gorton (2010) s. 150.

⁹⁸ Se NJA 2014 s. 960 p. 24.; Bernitz (2018) s. 32.; Angående entreprenadavtalets ställning som avtalstyp jfr Arvidsson och Samuelsson (2018) s. 34.

⁹⁹ Se Samuelsson (2016) s. 19.

¹⁰⁰ Se Bernitz (2018) s. 32.

¹⁰¹ Se Samuelsson (2016) s. 19.

¹⁰² Se Samuelsson (2016) s. 19.

¹⁰³ Se Samuelsson (2016) s. 20.

representanter för de olika parter som förekommer i entreprenadförfaranden.¹⁰⁴ Föreningens syfte är att utgöra ett förhandlingsorgan för framtagandet av standardavtal. Standardavtalen ska enligt BKK eftersträva rättssäkerhet och en balanserad riskfördelning mellan parterna.¹⁰⁵ Huruvida BKK har lyckats med att ta fram rättssäkra och balanserade standardavtal kan ifrågasättas.¹⁰⁶ BKK har publicerat en mängd olika standardavtal i serien Allmänna bestämmelser. De olika varianterna av nu gällande Allmänna bestämmelser har olika tillämpningsområden.¹⁰⁷ En vanligt förekommande variant av Allmänna bestämmelser och det huvudsakliga föremålet för denna undersökning publicerades 2004 och benämns *Allmänna bestämmelser för byggnads-, anläggnings- och installationsentreprenader*. Namnet på det nämnda standardavtalet förkortas vanligen och i denna uppsats till AB 04.¹⁰⁸

2.3 Standardavtalet AB 04

Den nu gällande versionen av Allmänna bestämmelser för byggnads-, installations- och anläggningsentreprenader benämns AB 04.¹⁰⁹ AB 04 utgör ett standardavtal. Ett standardavtal kan i huvudsak beskrivas som ett på förhand utarbetat formulär med standardiserade avtalsklausuler.¹¹⁰ Det finns många olika typer av standardavtal. Standardavtalen kan variera starkt i

---

¹⁰⁴ Se Byggandets Kontraktskommitté, Om BKK, <<http://foreningenbkk.se/verksamhet/>>, besökt 2019-02-25.

¹⁰⁵ Se Byggandets Kontraktskommitté, Om BKK, <<http://foreningenbkk.se/verksamhet/>>, besökt 2019-02-25.

¹⁰⁶ Se Samuelsson (2016) s. 39.

¹⁰⁷ Se Byggandets Kontraktskommitté, Om BKK, <<http://foreningenbkk.se/verksamhet/>>, besökt 2019-02-25.; Liman m.fl. (2016) s. 21 f.

¹⁰⁸ Se Liman m.fl. (2016) s. 21 f.; Samuelsson (2016) s. 19 ff.

¹⁰⁹ Se Samuelsson (2016) s. 20.

¹¹⁰ Se Bernitz (2018) s. 16.

omfattning och ambitionsnivå.¹¹¹ Alla standardavtal har dock gemensamt att avtalsparternas avtalsförhållande i någon mån regleras av i förväg formulerade villkor.¹¹² Sådana klausuler brukar benämnas standardklausuler eller standardvillkor.¹¹³ Det finns i huvudsak inte någon lagstiftning om hur standardavtal införlivas i ett individuellt avtal mellan två parter. Även lagregler om standardavtalsstolkning saknas.¹¹⁴ Det är enligt Bernitz mycket vanligt med gemensamt framförhandlade standardavtal i Sverige, så kallade agreed documents.¹¹⁵ Utmärkande för sådana agreed documents är att standardavtalen är upprättade i samverkan mellan berörda parter eller organisationer som företräder berörda parter.¹¹⁶ Ofta kan ambitionen med framförhandlade standardavtal vara att åstadkomma en rimlig balans mellan avtalsparternas rättigheter och förpliktelser.¹¹⁷ AB 04 utgör ett sådant agreed document där ambitionen har varit att uppnå en rimlig balans mellan parternas förpliktelser och skyldigheter.¹¹⁸

Entreprenörens huvudsakliga förpliktelse enligt AB 04 är att utföra entreprenaden i enlighet med de så kallade entreprenadhandlingarna på ett fackmässigt sätt.¹¹⁹ Entreprenadhandlingarna utgörs av parternas kontrakt och alla handlingar som tillkommer från kontraktets tecknande till den dag då entreprenaden är godkänd.¹²⁰ Ett fackmässigt utförande är ett utförande som

---

¹¹¹ Se Bernitz (2018) s. 17.

¹¹² Se Bernitz (2018) s. 18.

¹¹³ Se Bernitz (2018) s. 18.

¹¹⁴ Se Bernitz (2018) s. 17. Jfr bl.a. 10 § lagen (1994:1512) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden.

¹¹⁵ Se Bernitz (2018) s. 21.

¹¹⁶ Se Bernitz (2018) s. 21.

¹¹⁷ Se Bernitz (2018) s. 21.

¹¹⁸ Se Bernitz (2018) s. 99.; Byggnadets Kontraktskommitté, Om BKK, <<http://foreningenbkk.se/verksamhet/>>, besökt 2019-02-25.

¹¹⁹ Se Samuelsson (2016) s. 24.

¹²⁰ Se AB 04 begreppsbestämning.; AB 04 kap. 4 § 7.

är i överensstämmelse med tillämpliga professionsnormer.¹²¹ Om entreprenören har lyckats uppfylla sin huvudsakliga förpliktelse bedöms objektivt.¹²² Lyckas entreprenören inte utföra entreprenaden i enlighet med entreprenadhandlingarna på ett fackmässigt sätt föreligger fel. Ett sådant fel utgör ett kontraktsbrott och innebär att entreprenören kan träffas av en påföljd.¹²³

Beställarens huvudsakliga förpliktelse är enligt AB 04 att betala för de arbeten som har utförts av entreprenören.¹²⁴ Villkoren i AB 04 förutsätter att tiden för betalning regleras enligt en betalningsplan.¹²⁵ Om parterna inte har kommit överens om någon sådan betalningsplan ska beställaren betala i takt med att arbetet utförs.¹²⁶ Kostnaderna kan således ersättas löpande under avtalsförhållandet.¹²⁷

Standardavtalet AB 04 används ofta och har förmodligen en dominerande ställning i svenska entreprenadförfaranden.¹²⁸ AB 04 har dock inte ställning som dispositiv rätt. AB 04 kan således inte tillhandahålla normer i ett avtalsförhållande där AB 04 inte är införlivat.¹²⁹ Villkoren i standardavtalet AB 04 utgör enbart ett ofta förekommande inslag i entreprenadavtal mellan två parter. Vad som kommer till uttryck i AB 04 definierar inte heller avtalstypen entreprenadavtal.¹³⁰

---

¹²¹ Se Samuelsson (2016) s. 24.

¹²² Se Samuelsson (2016) s. 24.

¹²³ Se Samuelsson (2016) s. 24.

¹²⁴ Se Samuelsson (2016) s. 23.

¹²⁵ Se Hellner, Hager och Persson (2015) s. 148.

¹²⁶ Se Hellner, Hager och Persson (2015) s. 148.; Samuelsson (2016) s. 398.

¹²⁷ Se Samuelsson (2016) s. 381.

¹²⁸ Se Ingvarson och Utterström (2018) s. 542.

¹²⁹ Se Samuelsson (2016) s. 21.

¹³⁰ Se Samuelsson (2016) s. 21.

2.4 Tolkning och utfyllnad

I den rättsvetenskapliga litteraturen har frågan om vilken tolkningsmetod som ska användas vid tolkning av entreprenadavtal varit föremål för ett antal analyser.¹³¹ Analyserna kretsar huvudsakligen kring de avgöranden som HD meddelat där en tolkningsmetod kan utläsas.¹³² I detta avsnitt undersöks hur en sådan tolkningsmetod är utformad. Den primära utgångspunkten för tolkningen av avtal är att försöka utröna den gemensamma partsavsikten med ett avtal eller ett avtalsvillkor, om någon sådan finns.¹³³ I första hand gäller således att försöka utröna vad som varit de avtalande parternas gemensamma vilja och inte enbart hur ett villkor ska förstås enligt sin bokstavliga betydelse.¹³⁴ Vid tolkning av standardavtal är oftast den gemensamma partsavsikten inte till stor hjälp enligt Bernitz.¹³⁵ Villkoren i standardavtal har ofta inte framtagits genom gemensamma överväganden mellan avtalsparterna. Istället har avtalsvillkoren upprättats i förväg av andra än parterna själva.¹³⁶ Ofta finns således ingen gemensam partsavsikt att beakta vid tolkningen av ett standardvillkor.¹³⁷ Exempelvis är standardavtalet AB 04 framtaget efter förhandlingar inom BKK och inte efter förhandlingar mellan de enskilda avtalsparterna.¹³⁸

HD har i ett antal avgöranden under senare år uttalat sig om hur standardavtalen i serien Allmänna bestämmelser ska tolkas och fyllas ut när

---

¹³¹ Se Samuelsson (2016) s. 37–43.; Ingvarson och Utterström (2015) s. 258–278.; Willborg (2016/17) s. 864–877.

¹³² Se Samuelsson (2016) s. 37–43.; Ingvarson och Utterström (2015) s. 258–278.; Willborg (2016/17) s. 864–877.

¹³³ Se Bernitz (2018) s. 89.; Ingvarson och Utterström (2015) s. 260.

¹³⁴ Se Bernitz (2018) s. 89.

¹³⁵ Se Bernitz (2018) s. 99.

¹³⁶ Se Bernitz (2018) s. 99.

¹³⁷ Se Bernitz (2018) s. 99.

¹³⁸ Se avsnitt 2.3.

ingen gemensam partsavsikt går att fastställa och inga omständigheter vid sidan av avtalstexten klargör hur avtalsparter uppfattat ett omtvistat avtalsvillkor.¹³⁹ En sådan tolkningsmetod har i stort sett varit likalydande i de olika domar som meddelats under senare tid.¹⁴⁰ I ett av de på senare tid avgjorda målen NJA 2018 s. 653 (De ingjutna rören) kom tolkningsmetoden till uttryck enligt följande. HD uttalade i målet att tolkningen av entreprenadavtal där AB 04 utgör avtalsinnehåll ska byggas på objektiva grunder. I första hand ska således en bestämmelses ordalydelse beaktas. När ordalydelsen inte ger något besked kan avtalets systematik och de övriga avtalsvillkoren ligga till grund för tolkningen.¹⁴¹ Vidare uttalade HD att när varken kontraktets ordalydelse eller systematik ger tillräcklig ledning ska avtalet tolkas i ljuset av den dispositiva entreprenadrätten. Det får sålunda försöka fastställas vilken rättsregel som är tillämplig i avsaknad av villkorsreglering och vilken betydelse den regeln ska tillmätas i ljuset av avtalets systematik och syfte konstaterade HD.¹⁴²

Av domskälen i De ingjutna rören framgår att när dispositiv entreprenadrätt ska fastställas får ledning sökas i allmänna obligationsrättsliga principer och vad som gäller för närliggande avtalstyper.¹⁴³ Enligt HD är den köprättsliga regleringen av ett särskilt intresse när innehållet i dispositiv entreprenadrätt ska fastställas.¹⁴⁴ Det måste dock beaktas att köpavtal och entreprenadavtal är två olika avtalstyper som kan skilja sig åt väsentligt i vissa delar.¹⁴⁵ Det kan således finnas anledning att särskilt beakta entreprenadrättens speciella

---

¹³⁹ Se bl.a. NJA 2013 s. 271 punkt 7.; NJA 2014 s. 960 punkt. 22–24.; NJA 2015 s. 862 punkt 12.; NJA 2018 s. 653 punkt 19–21.

¹⁴⁰ Se NJA 2013 s. 271 punkt 7.; NJA 2014 s. 960 punkt. 22–24.; NJA 2015 s. 862 punkt 12.; NJA 2018 s. 653 punkt 19–21.

¹⁴¹ Se NJA 2018 s. 653 punkt 19.

¹⁴² Se NJA 2018 s. 653 punkt 20.

¹⁴³ Se NJA 2018 s. 653 punkt 21.

¹⁴⁴ Se NJA 2018 s. 653 punkt 21.

¹⁴⁵ Se NJA 2018 s. 653 punkt 21.

drag.¹⁴⁶ Exakt vad som utgör entreprenadrättens speciella drag slog HD inte fast i De ingjutna rören.¹⁴⁷ HD har kommenterat några av särdragen med större tydlighet i en annan dom. I NJA 2013 s. 271 uttalade HD att entreprenadavtal som regel avser omfattande, komplicerat och långsiktigt arbete med flera inblandade parter och således har särdrag som skiljer sig från köpavtal.¹⁴⁸ Enligt tolkningsmetoden ska som nämns ovan avtalets systematik och syfte beaktas när betydelsen av dispositiv entreprenadrätt ska fastställas. I fallet De ingjutna rören konstaterade HD att AB 04 bygger på att en rimlig balans mellan rättigheter och skyldigheter för parterna ska uppnås och således att risker så långt som möjligt ska fördelas på ett effektivt och förutsebart sätt.¹⁴⁹

Det nämns ovan att köplagen är särskilt intressant vid fastställandet av den dispositiva entreprenadrätten. HD har dock vid olika tillfällen även beaktat bestämmelser i konsumenttjänstlagen.¹⁵⁰

2.5 Sammanfattande analys

2.5.1 Entreprenadavtal och AB 04

Entreprenadavtal är avtal om utförande av entreprenader. Ett entreprenadavtal är inte detsamma som standardavtalet AB 04 eller något annat av standardavtalen i serien Allmänna bestämmelser. Standardavtalet AB 04 är dock ett vanligt förekommande inslag i entreprenadavtal mellan två parter. Det är viktigt att upprätthålla en sådan skillnad mellan entreprenadavtalet och standardavtalet AB 04. Det nämns ovan att avtalstypen entreprenadavtal inte

---

¹⁴⁶ Se NJA 2018 s. 653 punkt 21.

¹⁴⁷ Jfr NJA 2018 s. 653 punkt 25.

¹⁴⁸ Se NJA 2013 s. 271 punkt 7.

¹⁴⁹ Se NJA 2018 s. 653 punkt 44.

¹⁵⁰ Se NJA 2018 s. 653 punkt 31.; NJA 2013 s. 1174 punkt 9.

definieras av standardavtalet AB 04. AB 04 har ingen ställning som dispositiv rätt och villkoren i detta avtal kan enbart tillämpas om parterna har gjort det till en del i sitt individuella avtalsförhållande.

2.5.2 Tolkning och utfyllnad

För att det ska vara möjligt att avgöra om en entreprenör i entreprenadavtal där AB 04 utgör avtalsinnehåll är skyldig att kostnadsredovisa måste det klarläggas hur sådana avtal ska tolkas och fyllas ut. Uppsatsen är avgränsad till att undersöka en situation där standardvillkoren i AB 04 är oförändrade.¹⁵¹ Således finns ingen partsvilja eller relevanta omständigheter vid sidan av avtalet att beakta. Tolkning av avtalsvillkoren ska i en sådan situation ske på det sätt som HD har slagit fast. Det första steget i en sådan tolkningsmetod är att söka ledning i avtalsvillkorets ordalydelse. Om ordalydelsen inte ger någon ledning ska i det andra steget avtalets systematik och övriga avtalsvillkor beaktas. Ger undersökningen i det andra steget ingen ledning ska ledning sökas i den dispositiva entreprenadrätten. Som HD uttalade i De ingjutna rören blir frågan vilken regel som är tillämplig när villkorsreglering saknas och vilken betydelse regeln ska tillmätas i ljuset av avtalets systematik och syfte. Enligt HD är syftet med AB 04 att en rimlig balans mellan rättigheter och skyldigheter för parterna ska uppnås och att risker således så långt som möjligt ska fördelas på ett effektivt och förutsebart sätt. Jag förstår HD:s uttalande som att om ett avtal ska tolkas eller fyllas ut med dispositiv entreprenadrätt får inte den dispositiva entreprenadrätten i för stor utsträckning påverka systematiken eller syftet med det aktuella avtalet.

För att fastställa innehållet i den dispositiva entreprenadrätten kan dispositiv rätt för närliggande avtalstyper eller allmänna rättsprinciper undersökas. Vid en sådan undersökning ska entreprenadavtalets särdrag beaktas.¹⁵² Vilka som

---

¹⁵¹ Se avsnitt 1.4.

¹⁵² Se avsnitt 2.4.

är entreprenadavtalets särdrag är inte helt klarlagt. Det framgår dock att några av dessa särdrag i förhållande till köpavtalet är att entreprenadavtalet är omfattande, komplicerat och långsiktigt med flera inblandade parter.¹⁵³

I de närmast följande kapitlen tre, fyra och fem följer jag metodens olika steg. I det sjätte kapitlet besvaras därefter frågan om entreprenören i entreprenadavtal där AB 04 utgör avtalsinnehåll har en skyldighet att redovisa sina kostnader.

---

¹⁵³ Se avsnitt 2.4.

3 Regleras redovisning i AB 04?

3.1 Inledning

I detta avsnitt undersöks om någon bestämmelse i AB 04 kan sägas reglera entreprenörens kostnadsredovisning. Uppsatsen är avgränsad till att undersöka redovisningsskyldigheten i entreprenader som utförs på löpande räkning enligt självkostnadsprincipen.¹⁵⁴ I AB 04 kap. 6 §§ 9–10 regleras ersättningsformen löpande räkning enligt självkostnadsprincipen. Inledningsvis undersöks således vad som framgår i avtalet om ersättningsformen löpande räkning enligt självkostnadsprincipen i AB 04 kap. 6 § 9. Därefter undersöks AB 04 kap. 6 § 10 vilken reglerar tillämpningen av självkostnadsprincipen. Kapitlet avslutat med en sammanfattande analys i vilken det undersöks om något angående kostnadsredovisningen kan sägas framgå av AB 04.

3.2 Allmänt om ersättningsformen

I syfte att underlätta förståelsen för det som framkommer i det följande ska inledningsvis något kort sägas om hur ersättningsformen löpande räkning enligt självkostnadsprincipen skiljer sig från den andra huvudsakliga ersättningsformen fast pris. Det pris en beställare ska betala till en entreprenör för de arbeten som entreprenören ska utföra enligt parternas kontraktshandlingar, så kallade kontraktsarbeten, kan bestämmas på i huvudsak två olika sätt. De två huvudsakliga metoderna för bestämmande av priset utgörs av:

---

¹⁵⁴ Se avsnitt 1.4.

- ersättning enligt ett fast pris, och
- ersättning enligt den så kallade självkostnadsprincipen.¹⁵⁵

Att ersättningen bestäms enligt ett fast pris innebär att parterna på förhand avtalar om ett bestämt pris för samtliga kontraksarbeten.¹⁵⁶ Motsatsen till ersättningsformen fast pris är ersättningsformen löpande räkning.¹⁵⁷ Ska entreprenaden utföras på löpande räkning ska den så kallade självkostnadsprincipen tillämpas.¹⁵⁸ I entreprenader som utförs på löpande räkning enligt självkostnadsprincipen avtalar inte parterna om ett fast pris för utförandet av kontraksarbeten.¹⁵⁹ Ersättningens storlek bestäms istället efter det att entreprenören har utfört de avtalade arbetena.¹⁶⁰ Entreprenören ska enligt självkostnadsprincipen få ersättning för alla verkliga och verifierade kostnader entreprenören har haft för utförandet av kontraksarbetena.¹⁶¹ När självkostnadsprincipen tillämpas har entreprenören således rätt till ersättning för sina så kallade självkostnader.¹⁶² Vilka självkostnader entreprenören har rätt att få ersättning för enligt AB 04 anges i kap. 6 § 9.¹⁶³ I AB 04 kap. 6 § 9 punkt 1–7 anges en rad olika kostnadsposter. Kostnadsposterna anger olika kostnader som entreprenören kan tänkas ha haft vid utförandet av ett arbete. Exempelvis anges att kostnader för material, varor, arbetsledning, arbetare, hjälpmedel och att vissa försäkringar är ersättningsgilla.¹⁶⁴ De kostnadsposter som anges i bestämmelsen är kostnader som entreprenören har rätt att få ersatta av beställaren.¹⁶⁵

---

¹⁵⁵ Se Samuelsson (2016) s. 350 f.

¹⁵⁶ Se Samuelsson (2016) s. 350.

¹⁵⁷ Se Deli (2017) s. 115.

¹⁵⁸ Se Deli (2017) s. 115.

¹⁵⁹ Se Deli (2017) s. 115.

¹⁶⁰ Se Deli (2017) s. 115.

¹⁶¹ Se Samuelsson (2016) s. 351.

¹⁶² Se Bengtsson (1976) s. 107.

¹⁶³ Se Samuelsson (2016) s. 381 ff.

¹⁶⁴ Se AB 04 kap. 6 § 9.

¹⁶⁵ Se Samuelsson (2016) s. 381.

I AB 04 kap. 6 § 9 punkt 8 anges att entreprenören även har rätt till ett entreprenörarvode.¹⁶⁶ Entreprenörarvodet är tänkt att inbegripa bland annat vinst och kostnader för centraladministration för entreprenören.¹⁶⁷ I motsats till ersättningen för de kostnader entreprenören har haft för utförandet, är beräkningsformen för entreprenörarvodet tänkt att regleras på förhand.¹⁶⁸

I sammanhanget ska påpekas att listan med kostnadsposter i AB 04 kap. 6 § 9 punkt 1–7 inte är uttömmande. En entreprenör kan således begära ersättning även för andra kostnader än de som räknas upp i bestämmelsen.¹⁶⁹ Enligt motiven till standardavtalet AB 65 är tanken att de kostnadsposter som räknas upp ska tolkas vidsträckt.¹⁷⁰ Enligt Samuelsson förutsatte AB 65 att den närmare tillämpningen av de olika kostnadsposterna föregicks av förhandlingar mellan beställare och entreprenör. I sådana förhandlingar skulle de närmare formerna för hur entreprenören skulle redovisa kostnaderna och precisering av de olika kostnadsposterna äga rum.¹⁷¹ Även det senare publicerade AB 92 förutsatte att sådana diskussioner skulle äga rum.¹⁷²

Det anges inte någonstans i AB 04 kap. 6 § 9 hur entreprenörens kostnader ska redovisas. Det anges inte heller att entreprenören på något sätt ska informera beställaren om kostnaden för utförda arbeten. Samuelsson anser dock att stadgandet om självkostnadsprincipen i AB 04 kap. 6 § 9 innebär en skyldighet för parterna att informera varandra om kostnaderna för utförandet.¹⁷³ Mer precist vilken information eller varför informationen

---

¹⁶⁶ Se AB 04 kap. 6 § 9.

¹⁶⁷ Se AB 04 kap. 6 § 10 punkt 3.

¹⁶⁸ Se Samuelsson (2016) s. 382.

¹⁶⁹ Se Samuelsson (2016) s. 381.; Jfr NJA 2014 s. 960 punkt 31.

¹⁷⁰ Se Motiv AB 65 s. 154.; Samuelsson (2016) s. 382.

¹⁷¹ Se Samuelsson (2016) s. 154.

¹⁷² Se Lindahl, Malmberg och Norén (1994) s. 182.

¹⁷³ Se Samuelsson (2016) s. 46.

överhuvudtaget ska lämnas redovisas inte av Samuelsson.¹⁷⁴ Frågan berördes i det tingsrättsavgörande som överklagades till hovrätten i Nybropalatsfallet.¹⁷⁵ Stockholms tingsrätt konstaterade att det följer av avtalskonstruktionen i ABT 06 att det ställs höga krav på entreprenörens kostnadsredovisning för att kostnader ska anses verifierade.¹⁷⁶ Med avtalskonstruktionen syftade tingsrätten på konstruktionen av ersättningsformen löpande räkning enligt självkostnadsprincipen och reglerna om ersättningsformens tillämpning.¹⁷⁷ Tingsrätten slog fast att det är entreprenören som bär bevisbördan för att denne har utfört vad som fakturerats.¹⁷⁸ Om beställaren saknar rimliga möjligheter att kontrollera det begärda priset blir överenskommelsen att priset ska beräknas med utgångspunkt i självkostnaderna en illusion uttalade tingsrätten.¹⁷⁹ Saknar beställaren en rimlig möjlighet att kontrollera priset på ett sådant sätt ska priset istället uppskattas till vad som är skäligt. I målet hävdade beställaren att entreprenörens kostnadsredovisning var så bristfällig att den inte kunde läggas till grund för en sådan beräkning. Entreprenören motsatte sig påståendet. Tingsrätten gick på beställarens linje. Tingsrätten ansåg att kostnadsunderlaget var så bristfälligt att det inte kunde läggas till grund för beräkning av priset. Priset skulle istället bestämmas enligt en skälighetsbedömning uttalade tingsrätten.¹⁸⁰ Målet överklagades till hovrätten. Hovrätten baserade sin dom på vad som kunde anses bevisat i målet. Vilka krav som generellt kan ställas på kostnadsredovisning behandlas inte uttryckligen i domskälen.¹⁸¹ Hovrätten konstaterade att beställaren tagit

---

¹⁷⁴ Jfr Samuelsson (2016) s. 381.

¹⁷⁵ Se avsnitt 1.1.

¹⁷⁶ Se Stockholms tingsrätt dom 2014-10-17 i mål nr T17237-12, s. 64.

¹⁷⁷ Se Stockholms tingsrätt dom 2014-10-17 i mål nr T17237-12, s. 64.

¹⁷⁸ Se Stockholms tingsrätt dom 2014-10-17 i mål nr T17237-12, s. 64 f.

¹⁷⁹ Se Stockholms tingsrätt dom 2014-10-17 i mål nr T17237-12, s. 65.

¹⁸⁰ Se Stockholms tingsrätt dom 2014-10-17 i mål nr T17237-12.

¹⁸¹ Se Svea hovrätt dom 2016-03-10 i mål nr T 10408-14.; Samuelsson (2016) s. 49.; Jfr Ingvarson och Utterström (2018) s. 560.; Willborg (2017/18) s. 956 f.

del av den fullständiga redovisningen först under förfarandet i tingsrätten. Enligt parternas avtal skulle dock redovisning ske i samband med fakturering på ett särskilt sätt. Hovrätten konstaterade att entreprenören hade redovisat sina kostnader i enlighet med avtalet. Således hade beställaren möjlighet att löpande granska entreprenörens fakturor och vid behov begära fakturaunderlag uttalade hovrätten. Då en sådan begäran hade framställts mycket sent under avtalets löptid ansåg hovrätten att entreprenören inte kunde klandras för att beställaren först under handläggningen i tingsrätten fått ta del av den kompletta kostnadsredovisningen.¹⁸² Enligt Samuelsson följer det av hovrättens resonemang att entreprenören inte på eget initiativ behöver redovisa sina kostnader för beställaren.¹⁸³

I en entreprenad som utförs på löpande räkning finns ingen på förhand överenskommen kontraktssumma.¹⁸⁴ Att det inte finns någon på förhand överenskommen kontraktssumma innebär att beställaren inte kan veta vad slutkostnaden kommer att bli.¹⁸⁵ Sker exempelvis en prishöjning på det material som ska användas eller på entreprenörens arbetskraft, är det beställaren som betalar för prishöjningen.¹⁸⁶ Det kan tyckas vara ofördelaktigt för en beställare att avtala om att entreprenaden ska utföras på löpande räkning. Då en entreprenad utförs på löpande räkning bär beställaren en risk för att slutkostnaden för entreprenaden blir högre än vad som hade varit fallet om parterna på förhand avtalat om ett fast pris.¹⁸⁷ Att en entreprenad utförs på löpande räkning har dock fördelar. Att parterna enbart behöver nå en överenskommelse om beräkningssättet för entreprenörarvodet innebär att

---

¹⁸² Se Svea hovrätt dom 2016-03-10 i mål nr T 10408-14.; Samuelsson (2016) s. 49.; Ingvarson och Utterström (2018) s. 560.; Willborg (2017/18) s. 956 f.

¹⁸³ Se Samuelsson (2016) s. 49.

¹⁸⁴ Se Samuelsson (2016) s. 382.

¹⁸⁵ Se Samuelsson (2016) s. 353.

¹⁸⁶ Se Samuelsson (2016) s. 381.

¹⁸⁷ Se Samuelsson (2016) s. 382.

entreprenaden förmodligen kan påbörjas vid ett tidigare stadium än vad som annars varit fallet.¹⁸⁸ När parterna har avtalat om att entreprenaden ska utföras på löpande räkning enligt självkostnadsprincipen ska dock vissa tillämpningsregler följas. Enligt en av dessa tillämpningsregler ska entreprenören utföra arbetet så att beställaren erhåller bästa ekonomiska resultat. I det följande avsnittet undersöks vad som följer av de nämnda tillämpningsreglerna och om någon av dessa ålägger entreprenören att redovisa sina kostnader.

3.3 Tillämpning av ersättningsformen

3.3.1 Allmänt om kraven

När en entreprenad ska utföras på löpande räkning enligt självkostnadsprincipen anges i kap. 6 § 10 att vissa tillämpningsregler måste följas. Tillämpningsreglerna kommer till uttryck i fyra punkter.

Enligt den första punkten ska entreprenören fullgöra sin uppgift så att beställaren erhåller bästa tekniska och ekonomiska resultat. Den samstämmiga meningen i litteraturen är att bestämmelsen ålägger entreprenören en förpliktelse av omsorgskaraktär.¹⁸⁹ Entreprenörens förpliktelse är att uppnå det bästa *möjliga* resultatet. Entreprenörens skyldighet består således inte i att uppnå det *objektivt sett* bästa tekniska och ekonomiska resultatet.¹⁹⁰ En sådan tolkning hade inneburit att entreprenören hade haft en resultatförpliktelse.¹⁹¹

---

¹⁸⁸ Se Samuelsson (2016) s. 382.

¹⁸⁹ Se Samuelsson (2016) s. 386 f.; Willborg (2017/18) s. 958.

¹⁹⁰ Se Samuelsson (2016) s. 386 f.

¹⁹¹ Se Samuelsson (2016) s. 386.

I den andra punkten preciseras vad som ska ingå i entreprenörarvodet. Entreprenörarvodet inbegriper enligt bestämmelsen bland annat vinst och kostnader för centraladministration.¹⁹²

Den tredje punkten anger att entreprenören vid upphandling av bland annat material ska infordra flera olika anbud. Det anges också i den tredje punkten att en sådan upphandling ska ske på villkor som är förmånliga för beställaren.¹⁹³

I den fjärde och sista punkten anges att beställaren har rätt att granska originalverifikationer i den mån de avser kostnader som enligt kap. 6 § 9 är ersättningsgilla.¹⁹⁴ Enligt juristen Isak Willborg ger den fjärde punkten beställaren rätt att granska entreprenörens kostnadsunderlag i syfte att kunna kontrollera bland annat om entreprenören har uppfyllt sin omsorgsplikt enligt första punkten i AB 04 kap. 6 § 10.¹⁹⁵ I det följande undersöks om bestämmelsen i den fjärde punkten kan anses medföra något krav på entreprenörens kostnadsredovisning.

3.3.2 Särskilt om granskningsrätten

När ersättningen ska beräknas enligt självkostnadsprincipen anges i AB 04 kap. 6 § 10 punkt 4 att beställaren har rätt att granska samtliga originalverifikationer i den mån de avser kostnader som är ersättningsgilla enligt AB 04 kap. 6 § 9 punkt 1–7.¹⁹⁶ Vad som anses utgöra en originalverifikation anges inte på någon plats i AB 04. Enligt motiven till AB 72 avses med originalverifikationer handlingar som kan styrka kostnader.

---

¹⁹² Se AB 04 kap. 6 § 10 punkt 2.

¹⁹³ Se AB 04 kap. 6 § 10 punkt 3.

¹⁹⁴ Se AB 04 kap. 6 § 10.

¹⁹⁵ Se Willborg (2017/18) s. 955.

¹⁹⁶ Se Ingvarson och Utterström (2018) s. 558.

Som exempel nämns fakturor, kvittenser och arbetssedlar.¹⁹⁷ Något absolut krav på att verifikationerna ska vara kvitterade torde inte kunna upprätthållas enligt uttalanden i motiven. Det väsentliga är istället att handlingarna har sådan karaktär att kostnaderna verkligen kan styrkas.¹⁹⁸

Då det inte ges någon definition av begreppet originalverifikation i AB 04 anser Samuelsson, Willborg samt Ingvarson och Utterström att bokföringslagens (1999:1078) definition av begreppet verifikation ska tillämpas.¹⁹⁹ Av 2 kap. bokföringslagen följer att alla yrkesmässigt verksamma entreprenörer omfattas av bokföringslagen och således har en bokföringsskyldighet. Bokföringsskyldigheten innebär bland annat att verifikationer ska upprättas.²⁰⁰ En verifikation definieras i bokföringslagen som de uppgifter som dokumenterar en affärshändelse eller en vidtagen justering i bokföringen.²⁰¹ I bokföringslagen anges vad en verifikation ska innehålla. Enligt 5 kap. 7 § bokföringslagen ska verifikationer innehålla uppgifter om:

- I. När verifikationen har sammanställts,
- II. När en affärshändelse har inträffat,
- III. Vad affärshändelsen avser,
- IV. Vilket belopp affärshändelsen gäller,
- V. Vilken motpart affärshändelsen berör.²⁰²

I förekommande fall ska verifikationen även innefatta en upplysning om handlingar eller andra uppgifter som har legat till grund för affärshändelsen. Även information om var sådana handlingar eller uppgifter finns tillgängliga

---

¹⁹⁷ Se Motiv AB 72 s. 187.; Willborg (2017/18) s. 954.

¹⁹⁸ Se Motiv AB 72 s. 187.

¹⁹⁹ Se Samuelsson (2016) s. 390.; Willborg (2017/18) s. 954.; Ingvarson och Utterström (2018) s. 557 f.

²⁰⁰ Se 4 kap. 1 § första stycket 2 bokföringslagen.

²⁰¹ Se 1 kap. 2 § bokföringslagen.

²⁰² Se 5 kap. 7 § bokföringslagen.

ska finnas i verifikationen.²⁰³ I verifikationen ska det finnas ett verifikationsnummer eller annat identifieringstecken samt sådana övriga uppgifter som är nödvändiga för att sambandet mellan verifikationen och den bokförda affärshändelsen utan svårighet ska kunna fastställas.²⁰⁴ Begreppet affärshändelse definieras i 1 kap. 2 § bokföringslagen. En affärshändelse är en händelse som förändrar storleken och sammansättningen av ett företags förmögenhet som beror på företagets ekonomiska relationer med omvärlden.²⁰⁵ Som exempel på affärshändelser kan nämnas inbetalningar och utbetalningar, uppkomna fordringar och skulder, egna tillskott och uttag ur verksamheten av pengar, varor eller annat.²⁰⁶

Enligt Samuelsson borde det inte vara möjligt att på något annat sätt styrka kostnaderna än att tillhandahålla dokumentation av en affärshändelse eller vidtagen justering som återspeglas i bokföringen.²⁰⁷ Samuelsson anser vidare att verifikationerna inte behöver utgöra original.²⁰⁸ Det är inte möjligt att styrka alla tänkbara kostnader med originalverifikat.²⁰⁹ Ingvarson och Utterström ansluter sig i huvudsak till Samuelssons uppfattning angående verifikatens status som original.²¹⁰ Enligt Sten Källenius gällde för tidigare upplagor av Allmänna bestämmelser att entreprenören, bortsett från entreprenörarvodet, enbart är berättigad att få den ersättning denne kan styrka med verifikationer.²¹¹ Enligt Ingvarson och Utterström torde detsamma gälla beträffande AB 04.²¹²

---

²⁰³ Se 5 kap. 7 § bokföringslagen.

²⁰⁴ Se 5 kap. 7 § bokföringslagen.

²⁰⁵ Se 1 kap. 2 § första stycket 7 bokföringslagen.

²⁰⁶ Se 1 kap. 2 § första stycket 7 bokföringslagen.

²⁰⁷ Se Samuelsson (2016) s. 390.

²⁰⁸ Se Samuelsson (2016) s. 390.

²⁰⁹ Se Samuelsson (2016) s. 390.; Jfr Motiv AB 72 s. 187.

²¹⁰ Se Ingvarson och Utterström (2018) s. 558.

²¹¹ Se Källenius (1960) s. 263.

²¹² Se Ingvarson och Utterström (2018) s. 558.

3.4 Sammanfattande analys

3.4.1 Vad innebär ersättningsformen?

Självkostnadsprincipen är en princip som anger att entreprenören har rätt till ersättning för vissa av sina självkostnader. Självkostnadsprincipen kan användas för att beräkna ersättningen för hela eller delar av de kontraktsarbeten som ska utföras av en entreprenör. I AB 04 kap. 6 § 9 anges vilka självkostnader som entreprenören har rätt att få ersättning för. Kostnaderna anges i olika kostnadsposter. Kostnadsposterna är dock inte uttömmande. En entreprenör kan således ha rätt till ersättning även för kostnader som inte är hänförliga till någon av de i kap. 6 § 9 angivna kostnadsposterna. Utöver de kostnader som anges i AB 04 kap. 6 § 9 punkt 1–7 har entreprenören enligt punkt 8 i bestämmelsen rätt till ett entreprenörarvode.

3.4.2 Information om kostnader

Enligt Samuelsson innebär AB 04 kap. 6 § 9 en förpliktelse för entreprenören att lämna information om kostnader. Samuelsson redovisar dock inte varför han anser att bestämmelsen innebär en informationsplikt för entreprenören. Jag anser inte att det är uppenbart att en sådan plikt följer av bestämmelsen. Enligt AB 04 kap. 6 § 9 har entreprenören rätt till ersättning för kostnader som är hänförliga till olika kostnadsposter. Det anges inte i bestämmelsen att entreprenören på något sätt ska informera beställaren om sina kostnader. Strikt tolkat kan bestämmelsen anses innebära att entreprenören har rätt att få vissa kostnader ersatta. Om entreprenören sedan ska lämna information om kostnaderna genom exempelvis en faktura framgår inte av bestämmelsen. Entreprenören kan välja att inte lämna sådan information. Följden av att sådan information inte lämnas genom en faktura torde bli att entreprenören inte får

någon ersättning.²¹³ Beställaren saknar möjlighet att ersätta entreprenören för utfört arbete om beställaren inte underrättas om kostnaden för arbetet. Det får dock antas att en entreprenör i realiteten alltid kommer att lämna sådan information då entreprenören önskar få den ersättning denne har rätt till enligt avtalet. Entreprenörens rätt till ersättningen är således villkorad av att sådan information lämnas till beställaren vid fakturering. Om det antas att innebörden av termen plikt är att prestera något under villkor av att ersättning annars uteblir kan det anses att det föreligger en plikt i den ovan beskrivna situationen. Ytterst blir det en terminologisk fråga vilken inte behandlas vidare i denna uppsats. Av större betydelse torde vara att entreprenören rent faktiskt i de flesta fall i samband med fakturering får antas lämna information om kostnadernas omfattning till beställaren.

3.4.3 Är en originalverifikation detsamma som en kostnadsredovisning?

I detta avsnitt undersöks om entreprenörens tillhandahållande av originalverifikationer innebär att entreprenören har redovisat sina kostnader. Beställaren har enligt AB 04 kap. 6 § 10 rätt att granska entreprenörens samtliga originalverifikationer. Granskandet av originalverifikationer är begränsat till originalverifikationer för de kostnadsposter som framgår av kap. 6 § 9 punkt 1–7. Hur begreppet originalverifikation ska förstås preciseras inte i AB 04. Willborg, Samuelsson samt Ingvarson och Utterström anser att bokföringslagens definition ska tillämpas. Det är dock inte på något sätt självklart att det är bokföringslagens definition av begreppet verifikation som ska tillämpas. Enligt den i uppsatsen tillämpade tolkningsmetoden ska i första hand hänsyn tas till begreppets ordalydelse före det att ledning tas av andra lagar.²¹⁴ En sådan tolkning som förespråkas av de nämnda författarna är dock möjlig att göra. Med hänsyn tagen till att begreppet originalverifikation i sig

---

²¹³ Jfr avsnitt 2.3.

²¹⁴ Se kapitel 2.

inte ger någon klarhet avseende vilka krav som ställs ska avtalets systematik beaktas enligt tolkningsmetoden. Den här aktuella bestämmelsen är placerad i kapitlet ekonomi. Det ligger då nära till hands att ge begreppet den innebörd det vanligen får i ekonomiska sammanhang. En sådan innebörd kan tänkas bestå i bokföringslagens definition av begreppet. Det går dock inte att med säkerhet säga att en sådan tolkning ska göras. HD har inte uttalat sig om hur begreppet originalverifikation ska tolkas och begreppet definieras inte i AB 04. Att entreprenören förser beställaren med verifikationer i bokföringslagens mening torde dock innebära att entreprenören har uppfyllt sin förpliktelse.

Om det antas att begreppet originalverifikation ska ges en sådan innebörd som begreppet verifikation har i bokföringslagen följer det att vad som ovan angavs i punkterna I–V ska framgå av verifikationen.²¹⁵ Av en originalverifikation framgår således enbart att entreprenören har haft en viss kostnad och information som är kopplad till just den enskilda kostnaden. En originalverifikation utgör således inte en kostnadsredovisning. En kostnadsredovisning utgör en redogörelse för vilka kostnader som har förelegat för utförandet av ett visst arbete. Det kan således tänkas att en kostnadsredovisning utgörs av en sammanställning av olika poster som återkommer i originalverifikationer. Enbart en originalverifikation kan dock inte anses utgöra en kostnadsredovisning. Beställarens granskningsrätt ger sålunda ingen ledning för om några krav kan ställas på entreprenörens kostnadsredovisning.

3.4.4 Regleras kostnadsredovisning i AB 04?

Det följer inte uttryckligen av bestämmelserna i AB 04 kap. 6 §§ 9–10 att entreprenören ska förse beställaren med en kostnadsredovisning. När ordalydelsen inte ger någon ledning ska avtalets systematik och andra avtalsvillkor beaktas enligt tolkningsmetoden. Det följer inte av någon annan

---

²¹⁵ Se avsnitt 3.3.

bestämmelse i AB 04 att entreprenören ska förse beställaren med en kostnadsredovisning. Det kan inte heller anses följa av avtalets systematik att entreprenören har en sådan plikt. Av avtalets konstruktion får antas följa att entreprenören så gott som alltid kommer att lämna beställaren information om vilken kostnad som förelegat för utförda arbeten. Beställaren saknar utan sådan information möjlighet att ersätta entreprenören för arbetet. Vilken information utöver den totala kostnaden för själva utförandet entreprenören kan behöva lämna följer dock inte av avtalets systematik. För vissa tidigare upplagor av AB-avtalen förutsattes att formerna för kostnadsredovisning preciserades under förhandlingar mellan parterna. Formerna för kostnadsredovisningen reglerades således inte i standardavtalen. Regleringen är i stort sett likadant utformad i AB 04. Det följer inte av AB 04 i sig självt att entreprenören ska redovisa sina kostnader. Det torde således förutsättas även i AB 04 att parterna själva fastställer formerna för redovisningen.

Enligt tingsrättens uttalande i Nybropalatsfallet ligger det i själva avtalskonstruktionen och den därtill knutna omsorgsplikten att entreprenören har en redovisningsplikt på vilken det ställs höga krav för att kostnader ska anses *verifierade*.²¹⁶ Det framstår för mig som att tingsrättens uttalande avser kvaliteten på de verifikat som beställaren har rätt att granska. Uttalandet rör inte kostnadsredovisning i den mening som begreppet har i uppsatsen.²¹⁷ Uttalandet rör vilka krav som kan ställas på verifikaten beställaren har rätt att granska och när dessa kan anses vara tillräckligt informativa för att entreprenören ska anses ha bevisat att kostnaderna faktiskt har förelegat. Målet överklagades till hovrätten. Enligt Samuelsson följer det av hovrättens avgörande att entreprenören inte behöver kostnadsredovisa på eget initiativ. Jag är av en annan uppfattning. Hovrätten konstaterade att beställaren fått ta del av den fullständiga kostnadsredovisningen först under förfarandet i tingsrätten. Därefter uttalade hovrätten att entreprenören hade fakturerat

---

²¹⁶ Se avsnitt 3.2.

²¹⁷ Se avsnitt 1.7.

beställaren och bifogat den redovisning som entreprenören var skyldig att bifoga enligt parternas avtal. Hovrätten ansåg således att beställaren haft möjlighet att granska fakturorna och vid behov begära fakturaunderlag. Jag anser att hovrättens resonemang ska förstås på följande vis. Parterna hade avtalat om att kostnadsredovisning skulle ske på ett särskilt sätt. Entreprenören hade redovisat kostnaderna i enlighet med avtalet. Således kunde entreprenören inte lastas för att denne inte försett beställaren med den fullständiga kostnadsredovisningen. Då parterna avtalat om att redovisningen skulle ske enligt särskilda former, behövde inte redovisningen ske på något annat sätt än det avtalade. Jag anser således att det inte följer av hovrättens uttalande att entreprenören inte är skyldig att redovisa kostnaderna på eget initiativ. Hovrättens dom säger inget om huruvida det generellt förhåller sig på det sättet.

När avtalets ordalydelse, systematik och de övriga avtalsvillkoren inte ger ledning ska innehållet i den dispositiva entreprenadrätten fastställas.²¹⁸ I uppsatsens fjärde och femte kapitel undersöks vad som kan tänkas följa av den dispositiva entreprenadrätten.

---

²¹⁸ Se kapitel 2.

4 Kostnadsredovisning för närliggande avtalstyper

4.1 Inledning

I uppsatsens andra kapitel konstateras att när villkoren i AB 04 inte ger någon ledning i en viss fråga ska innehållet i dispositiv entreprenadrätt fastställas.²¹⁹ Ett steg i att utröna innehållet i den dispositiva entreprenadrätten för entreprenadavtal är att söka ledning i vad som gäller för närliggande avtalstyper. Köplagens reglering intar vid en sådan bedömning en framskjuten position. Även bestämmelser i konsumenttjänstlagen kan dock bli aktuella under vissa omständigheter.²²⁰ I detta kapitel behandlas inledningsvis köplagens bestämmelser. I det därefter följande avsnittet undersöks konsumenttjänstlagens reglering. Då konsumenttjänstlagen inte har en lika självklar ställning vid fastställandet av innehållet i den dispositiva entreprenadrätten undersöks även under vilka förutsättningar ledning kan tas från lagen. Kapitlet avslutas med en sammanfattande analys över hur de nämnda lagarna kan tänkas påverka utformningen av den dispositiva entreprenadrätten.

4.2 Köplagen

En naturlig utgångspunkt för att fastställa innehållet i den dispositiva entreprenadrätten är enligt HD att se till bestämmelser i köplagen.²²¹ Vad som anges i köplagen anses traditionellt ge uttryck för allmänna principer tillämpliga på andra avtalstyper än köpavtal enligt den f.d. professorn Jan

---

²¹⁹ Se avsnitt 2.5.

²²⁰ Se kapitel 2.

²²¹ Se kapitel 2.

Ramberg och justitierådet Johnny Herre.²²² En sådan uppfattning gällde enligt förarbetena till köplagen även beträffande köplagens föregångare, lagen (1905:38 s. 1) om köp och byte av lös egendom.²²³ Alla bestämmelser i den nu gällande köplagen kan dock inte tveklöst anses ge uttryck för sådana allmänna principer.²²⁴

Köplagen är tillämplig på köp av lös egendom.²²⁵ I köplagen finns ingen motsvarighet till ersättningsformen löpande räkning. Regleringen i köplagen utgår från att det finns ett på förhand bestämt pris. Finns det inget på förhand bestämt pris ska köparen enligt 45 § köplagen betala vad som är skäligt med hänsyn till samtliga omständigheter. Fakturering regleras i 47 § köplagen.²²⁶ Bestämmelsen reglerar enligt propositionen köparens möjlighet att invända mot en räkning som denne har mottagit från säljaren.²²⁷ Av bestämmelsen framgår enbart verkan av att en faktura tagits emot samt vad som gäller om köparen på någon grund invänder mot priset när denne tagit emot en faktura.²²⁸ Det anges inte i några närmare former hur en sådan faktura ska vara utformad.²²⁹ Hur kostnader ska redovisas regleras således inte i köplagen.

---

²²² Se Ramberg och Herre (2018) avsnitt 1.6.2.

²²³ Se prop. 1988/89:76 s. 23 f.

²²⁴ Se Ramberg och Herre (2018) avsnitt 1.6.2.; Hellner, Hager och Persson (2016) s. 20 ff.

²²⁵ Se 1 § köplagen.

²²⁶ Se Ramberg och Herre (2018) avsnitt 10.4.1.

²²⁷ Se prop. 1988/89:76 s. 152 f.

²²⁸ Se 47 § köplagen.; Hellner, Hager och Persson (2016) s. 48.

²²⁹ Se 47 § köplagen.; Jfr Håstad (2009) s. 165.

4.3 Konsumenttjänstlagen

4.3.1 Ledning kan tas under vissa omständigheter

När köplagen inte ger någon ledning har HD tagit hjälp av konsumenttjänstlagen och dess förarbeten. Att sådan hjälp kan tas är inte under alla omständigheter självklart.²³⁰ Det framgår av 1 § konsumenttjänstlagen att lagens tillämpningsområde omfattar vissa tjänster som en näringsidkare utför åt en konsument. Enligt propositionen är syftet med konsumenttjänstlagen främst att stärka konsumenternas ställning inom bland annat entreprenadmarknaden i förhållande till motparter som typiskt sett är överlägsna.²³¹ Av propositionen framgår dock att konsumenttjänstlagen till stor del bygger på vad som kan antas vara generellt gällande oskriven rätt inom tjänsteområdet.²³² I propositionen uttalas att det således torde vara möjligt att tillämpa konsumenttjänstlagen analogt i partsförhållanden som faller utanför konsumenttjänstlagens ovan angivna tillämpningsområde.²³³ I första hand ska konsumenttjänstlagens regler i sådana fall användas som dispositiv rätt.²³⁴ Samuelsson ställer sig kritisk till uttalandet om att konsumenttjänstlagen bygger på allmänt gällande oskriven rätt inom tjänsteområdet.²³⁵ Enligt Samuelsson är inte uttalandet så välgrundat att det i sig självt berättigar en tillämpning av konsumenttjänstlagen analogt.²³⁶

---

²³⁰ Se NJA 2013 s. 1174 punkt 9.

²³¹ Se prop. 1984/85:110 s. 139.

²³² Se prop. 1984/85:110 s. 142.

²³³ Se prop. 1984/85:110 s. 142.

²³⁴ Se prop. 1984/85:110 s. 142.

²³⁵ Se Samuelsson (2011) s. 52 f.

²³⁶ Se Samuelsson (2011) s. 53.

I fallet De ingjutna rören tog HD ledning av 20 § konsumenttjänstlagen och förarbetena till bestämmelsen för att fastställa innebörden av den dispositiva entreprenadrätten.²³⁷ Även i NJA 2013 s. 1174 (Koriakos) använde sig HD av bestämmelser i konsumenttjänstlagen för att fastställa innehållet i dispositiv entreprenadrätt. Bakgrunden i målet var att syrisk-ortodoxa kyrkan S:t Koriakos Församling Västerås med början år 2000 lät uppföra en kyrkobyggnad i Västerås.²³⁸ För mattläggning i kyrkan anlätades en entreprenör. Under garantitiden uppstod bubblor i mattan och mattan släppte på flera ställen. Tvist uppstod i frågan om vem som bar ansvaret för kostnaderna som uppstått till följd av den felaktiga mattläggningen. Parterna hade inte avtalat att något standardavtal i serien Allmänna bestämmelser skulle utgöra en del av parternas entreprenadavtal.²³⁹ HD konstaterade att det i svensk rätt saknas en lag som reglerar entreprenadförfaranden där ingen av parterna utgör en konsument.²⁴⁰ HD uttalade vidare att ledning istället får sökas i exempelvis analogier från andra lagar, allmänna avtalsrättsliga principer, rättspraxis och handelsbruk.²⁴¹ HD stannade dock inte där. HD uttalade även att trots det faktum att konsumenttjänstlagen inte är tillämplig kan konsumenttjänstlagen tjäna till vägledning, i vart fall när den bygger på vad som kan antas ge uttryck för allmänna obligationsrättsliga principer tillämpliga inom tjänsteområdet.²⁴² HD betonade dock att vad gäller en analog tillämpning av de regler i konsumenttjänstlagen som inte kan anses utgöra allmänna rättsprinciper måste betydande försiktighet iakttas. En betydande försiktighet måste iakttas då konsumenttjänstlagen i sådana delar har utformats med syfte att tillgodose konsumentens skyddsbehov.²⁴³

---

²³⁷ Se NJA 2018 s. 653 punkt 31.

²³⁸ Se NJA 2013 s. 1174 punkt 1.

²³⁹ Se NJA 2013 s. 1174.

²⁴⁰ Jfr NJA 2013 s. 1174 punkt 9.

²⁴¹ Se NJA 2013 s. 1174 punkt 9.

²⁴² Se NJA 2013 s. 1174 punkt 9.

²⁴³ Se NJA 2013 s. 1174 punkt 9.

4.3.2 Specificerad räkning enligt konsumenttjänstlagen

Konsumenttjänstlagen innehåller inte någon bestämmelse som uttryckligen reglerar näringsidkarens kostnadsredovisning eller kostnadsunderlag. I konsumenttjänstlagen regleras dock näringsidkarens skyldighet att ställa ut en så kallad specificerad räkning. I 40 § konsumenttjänstlagen anges hur en specificerad räkning ska sammanställas av en näringsidkare. Enligt 40 § konsumenttjänstlagen är en näringsidkare skyldig att på en konsuments begäran ställa ut en specificerad räkning för tjänsten som utförts. Räkningen ska göra det möjligt för konsumenten att bedöma det utförda arbetets art och omfattning.²⁴⁴ Om tjänsten, eller en del av tjänsten, inte har utförts mot ett fast pris ska det även framgå av räkningen hur priset har beräknats.²⁴⁵ Bestämmelsen i 40 § konsumenttjänstlagen ska läsas ihop med 41 § konsumenttjänstlagen.²⁴⁶ Enligt 41 § andra stycket konsumenttjänstlagen har en konsument som begärt en specificerad räkning ingen skyldighet att betala om näringsidkaren inte i tid har tillhandahållit en sådan specificerad räkning. Har en konsument inte i rätt tid begärt en specificerad räkning är konsumenten skyldig att betala på anmodan av näringsidkaren.²⁴⁷

I Konsumenttjänstutredningens betänkande konstaterades att en konsument utan en specificerad räkning har små möjligheter att kontrollera om en näringsidkares krav på ersättning är riktigt.²⁴⁸ Konsumenttjänstutredningen ansåg att en specificerad räkning kan vara till värde för konsumenten även

---

²⁴⁴ Se 40 § konsumenttjänstlagen.; Hovrätten över Skåne och Blekinge dom 2010-12-06 i mål nr T 2888-09.

²⁴⁵ Se 40 § konsumenttjänstlagen.; Ingvarson och Utterström (2018) s. 559.

²⁴⁶ Se Arvidsson och Samuelsson (2018) s. 106.

²⁴⁷ Se Arvidsson och Samuelsson (2018) s. 106.

²⁴⁸ Se SOU 1979:36 s. 241.

vid bedömningen av om näringsidkaren har utfört tjänsten avtalsenligt.²⁴⁹ Av den efterföljande propositionen framgår att syftet med 40 § konsumenttjänstlagen är att konsumenten ska ha möjlighet att kontrollera vad näringsidkaren beräknat sig betalning för och hur priset har beräknats.²⁵⁰ Det konstaterades i propositionen att en specificerad räkning i första hand således bör ge konsumenten tillräckliga upplysningar om det arbete som utförts.²⁵¹ Specifikationen bör beskriva arbetets art och i övrigt innehålla sådan information om det utförda arbetet att konsumenten har möjlighet att bedöma arbetets omfattning.²⁵² Den specificerade räkningen ska vidare innehålla de uppgifter som är nödvändiga för att konsumenten ska få veta vilka åtgärder och vilket material med mera som näringsidkaren tar betalt för enligt propositionen.²⁵³ Det poängterades särskilt i propositionen att det måste framgå av den specificerade räkningen hur priset har beräknats.²⁵⁴ I propositionen nämndes att en sådan redovisning exempelvis kan ske genom angivande av materialåtgång och priset per materialenhet samt tidsåtgång och priset per timme eller annan tillämpad prisenhet.²⁵⁵

Som nämns ovan har konsumenten enbart rätt att ta del av en specificerad räkning när han har begärt att få en sådan. Enligt propositionen torde en konsument i många fall inte anse sig vara i behov av en specificerad räkning.²⁵⁶ En skyldighet för beställaren att alltid ställa ut en specificerad räkning skulle således innebära att onödigt arbete till onödiga kostnader utförs.²⁵⁷

---

²⁴⁹ Se SOU 1979:36 s. 242.

²⁵⁰ Se prop. 1984/85:110 s. 97.

²⁵¹ Se prop. 1984/85:110 s. 98.

²⁵² Se prop. 1984/85:110 s. 98.

²⁵³ Se prop. 1984/85:110 s. 98.

²⁵⁴ Se prop. 1984/85:110 s. 98.

²⁵⁵ Se prop. 1984/85:110 s. 98.

²⁵⁶ Se prop. 1984/85:110 s. 98.

²⁵⁷ Se prop. 1984/85:110 s. 98.

Den ordning som följer av 40 § konsumenttjänstlagen var sedan tidigare fast praxis inom nästan hela konsumenttjänstområdet enligt förarbetena.²⁵⁸ Ingvarson och Utterström ställer sig tveksamma till om bestämmelsen i 40 § konsumenttjänstlagen ger uttryck för en allmän obligationsrättslig princip inom tjänstområdet.²⁵⁹ Enligt Ingvarson och Utterström ska således betydande försiktighet iakttas vid en analogi till 40 § konsumenttjänstlagen.²⁶⁰ Ingvarson och Utterström anser dock att det trots allt finns goda skäl som talar för att en analogi till 40 § konsumenttjänstlagen ska göras.²⁶¹ Vilka goda skäl Ingvarson och Utterström syftar på redovisas inte.²⁶²

4.4 Sammanfattande analys

4.4.1 Kostnadsredovisning regleras i konsumenttjänstlagen

I detta avsnitt undersöks om kostnadsredovisning regleras i någon avtalstyp som är närliggande entreprenadavtalet och om en sådan reglering utgör uttryck för en allmän rättsprincip. Vid en sådan undersökning är reglerna i köplagen av särskilt intresse.²⁶³ Det finns dock inte någon reglering i köplagen som rör något som kan anses utgöra en kostnadsredovisning.

I konsumenttjänstlagen regleras den så kallade specificerade räkningen. Den specificerade räkningen utgör i enlighet med den definition som används i

---

²⁵⁸ Se prop. 1984/85:110 s. 97.; SOU 1979:36 s. 241 f.

²⁵⁹ Se Ingvarson och Utterström (2018) s. 559.

²⁶⁰ Se Ingvarson och Utterström (2018) s. 559.

²⁶¹ Se Ingvarson och Utterström (2018) s. 559.

²⁶² Se Ingvarson och Utterström (2018) s. 559.

²⁶³ Se kapitel 2.

uppsatsen en form av kostnadsredovisning.²⁶⁴ Konsumenttjänstlagen är tillämplig på tjänsteavtal mellan en konsument och en näringsidkare. Av 40 § konsumenttjänstlagen följer att näringsidkaren ska förse konsumenten med en specificerad räkning på konsumentens begäran. Den specificerade räkningen ska utgöra en specifikation av priset och de förhållanden som utgör underlag för priset. En sådan kostnadsredovisning ska enligt 40 § konsumenttjänstlagen innehålla information som gör det möjligt för beställaren att bedöma:

- A. Arbetets art,
- B. Arbetets omfattning,
- C. Hur priset har beräknats.

Avgörande för om näringsidkaren har lyckats prestera en godkänd kostnadsredovisning är om informationen är sådan att konsumenten har möjlighet att bedöma punkt A–C. Om näringsidkaren inte förser konsumenten med en sådan kostnadsredovisning har konsumenten enligt 41 § konsumenttjänstlagen rätt att hålla inne ersättningen.

Det är mycket tveksamt om bestämmelsen i 40 § konsumenttjänstlagen ger uttryck för en allmän rättsprincip. I förarbetena till bestämmelsen konstaterades att det inom nästan hela *konsumenttjänstområdet* var fast praxis att en konsument som begär en specificerad räkning får en sådan.²⁶⁵ Det uttalades inget om att en motsvarande ordning gäller även mellan kommersiella aktörer. För att näringsidkaren ska anses ha uppfyllt sin plikt i 40 § konsumenttjänstlagen måste vissa krav vara uppfyllda. Det krävs bland annat att informationen i den specificerade räkningen är sådan att konsumenten kan bedöma omständigheterna i punkt A–C. Om konsumenten inte kan göra en sådan bedömning har han rätt att hålla inne hela ersättningen enligt 41 § konsumenttjänstlagen. Bestämmelsen säkerställer således att en konsument alltid ska ha möjlighet att kontrollera om näringsidkaren har utfört

---

²⁶⁴ Se kapitel 1.

²⁶⁵ Se avsnitt 4.3.2.

sitt åtagande korrekt eller förfarit otillbörligt. En sådan konstruktion skyddar konsumenten. HD uttalade i fallet Koriakos att de bestämmelser som inte ger uttryck för allmänna rättsprinciper i konsumenttjänstlagen är utformade med skyddshänsyn till konsumenten.²⁶⁶ Att 40 § konsumenttjänstlagen är utformad med skyddshänsyn till konsumenten talar enligt mig för att bestämmelsen inte ger uttryck för en allmän rättsprincip. Slutligen finns inte någon bestämmelse i köplagen som motsvarar 40 § konsumenttjänstlagen. Köplagen anses i vissa delar ge uttryck för allmänna rättsprinciper. Ett stöd för uppfattningen att vad som kommer till uttryck i 40 § konsumenttjänstlagen utgör en allmän rättsprincip hade således varit att en motsvarande bestämmelse finns i köplagen. Att bestämmelsen saknar motsvarighet i köplagen kan dock inte i sig självt anses vara avgörande för om den ger uttryck för en allmän rättsprincip. Sammanvägs de argument som framförs ovan talar dock mycket för att 40 § konsumenttjänstlagen inte ger uttryck för en allmän rättsprincip. Ledning från bestämmelsen ska således tas med stor försiktighet i kommersiella entreprenadförhållanden.²⁶⁷

4.4.2 Kan ledning tas av konsumenttjänstlagen?

I det föregående avsnittet konstateras att kostnadsredovisning regleras för konsumenttjänstavtal i 40–41 §§ konsumenttjänstlagen. I detta avsnitt undersöks om det är möjligt att utforma dispositiv entreprenadrätt med ledning av bestämmelserna i konsumenttjänstlagen. Vid en sådan undersökning ska det beaktas att det rör sig om två olika avtalstyper.²⁶⁸ Då de här aktuella bestämmelserna inte ger uttryck för allmänna rättsprinciper ska ledning tas med betydande försiktighet.

---

²⁶⁶ Se avsnitt 4.3.1.

²⁶⁷ Se avsnitt 4.3.1.

²⁶⁸ Se kapitel 2.

Till skillnad från kommersiella entreprenadavtal bygger 40 § konsumenttjänstlagen på skyddshänsyn till konsumenten.²⁶⁹ Konsumenten antas utgöra den svagare parten i avtalsförhållandet. Enligt 40 § konsumenttjänstlagen ska informationen som framgår av den specificerade räkningen göra det möjligt för konsumenten att bedöma:

- A. Arbetets art,
- B. Arbetets omfattning,
- C. Hur priset har beräknats.

Det finns inget på förhand preciserat krav på exakt vilken information som ska framgå av en specificerad räkning. Vilken information som ska framgå av en sådan får antas bli beroende av förhållandena i det enskilda fallet, såsom konsumentens kunskapsnivå. Avgörande är enligt bestämmelsen att konsumenten har möjlighet att bedöma omständigheterna i punkt A–C. Att det avgörande är konsumentens bedömningsmöjlighet får antas säkerställa att konsumenten alltid har en möjlighet att bedöma punkt A–C. Således säkerställer bestämmelsen att konsumenten kan kontrollera att näringsidkaren inte förfar otillbörligt. Bestämmelsen innebär att skyddshänsyn tas till konsumenten. En sådan skyddshänsyn kan inte rimligen göra sig gällande mellan två kommersiella entreprenadavtalsparter. Kommersiella parter får i huvudsak antas vara jämbördiga. Ingen skyddshänsyn behöver som huvudregel tas för någon av parterna. Att bestämmelsen är utformad mot bakgrund av en sådan skyddshänsyn utgör ett starkt skäl mot att låta bestämmelsen vara till ledning vid utrönandet av den dispositiva entreprenadrätten. En sådan bestämmelse skulle innebära att entreprenören inte enbart måste sammanställa kostnadsredovisningen. Entreprenören måste även skapa sig en uppfattning om beställarens kunskapsnivå för att avgöra när denne kan anses ha möjlighet att bedöma innebörden av den information som ska lämnas om omständigheterna i punkt A–C. Det blir mycket oförutsägbart för entreprenören när en sådan plikt är uppnådd.

---

²⁶⁹ Se kapitel 2.

Av 40 § konsumenttjänstlagen framgår att konsumenten har rätt till en specificerad räkning enbart om han begär det. Skälet till att konsumenten enbart har rätt till en specificerad räkning på begäran är att en konsument i huvudsak inte antas ha ett behov av en specificerad räkning.²⁷⁰ I min mening skiljer sig en sådan ordning från vad som gäller i kommersiella entreprenadavtal. Som regel är kommersiella entreprenadavtal långvariga, omfattande och komplicerade med flera inblandade parter.²⁷¹ Att entreprenadavtalet är långvarigt, omfattande och komplicerat får antas innebära att det som regel avser stora belopp. Då kommersiella entreprenadavtal rör betydande belopp finns i min mening ett starkt intresse av att beloppet är korrekt. I en entreprenad som utförs på löpande räkning ska beställaren ersätta entreprenören för de kostnader denne har haft för utförandet av ett arbete. Det är dock inte alla tänkbara kostnader som berättigar till ersättning.²⁷² För att ha möjlighet att bedöma om en kostnad är av en sådan art eller omfattning att den berättigar entreprenören till ersättning måste beställaren få ta del av informationen i punkt A–C. Beställaren torde således alltid vara i behov av en kostnadsredovisning. Att utgångspunkten istället skulle vara att en summa lämnas i ett för allt är inte en lösning som passar in i kommersiella entreprenadavtal. Enligt mig utgör det ovan anförda ett starkt skäl som talar för att inte använda 40 § konsumenttjänstlagen till ledning för utrönandet av den dispositiva entreprenadrätten.

Även påföljden är problematisk. Förser näringsidkaren inte konsumenten med en specificerad räkning eller om en sådan är undermålig har konsumenten enligt 41 § konsumenttjänstlagen rätt att hålla inne betalning i dess helhet i avvaktan på en godtagbar specificerad räkning. Anser konsumenten att en tillräckligt specificerad räkning inte har framställts

---

²⁷⁰ Se avsnitt 4.3.

²⁷¹ Se kapitel 2.

²⁷² Se kapitel 3.

aktualiseras innehållanderätten. Påföljden säkerställer att konsumenten ska få ta del av informationen i punkt A–C om så har begärts. Bestämmelsen ger konsumenten ett påtryckningsmedel och säkerställer således att konsumentens rättighet skyddas. En sådan skyddshänsyn passar av följande skäl inte in i kommersiella entreprenadavtal. Som nämns ovan får det antas att kommersiella entreprenader som regel omfattar betydande belopp. En bristfällig kostnadsredovisning som ger beställaren rätt att innehålla hela det fakturerade beloppet kan således få omfattande följder för en entreprenör. Det är inte rimligt att beställaren ges en möjlighet att hålla inne hela betalningen på grund av att beställaren anser att entreprenörens kostnadsredovisning brister i något avseende. En sådan konstruktion innebär inte enbart en stor risk för entreprenören. Konstruktionen öppnar även för missbruk av beställaren och för tvister mellan parterna. Kommersiella avtalsparter får antas vara jämbördiga. Det finns således inget behov av skydda den ena parten genom att ge denne ett påtryckningsmedel som det här diskuterade. Påföljden i 41 § konsumenttjänstlagen är således inte lämpad för en analog tillämpning i kommersiella entreprenadavtal.

Ledning av 40–41 §§ konsumenttjänstlagen ska tas med stor försiktighet i entreprenadsammanhang.²⁷³ Vidare ska det beaktas att entreprenadavtal och konsumenttjänstavtal är två olika avtalstyper. Som framgår ovan anser jag att de nämnda bestämmelserna i flera aspekter inte lämpar sig i kommersiella entreprenadavtal. Då ledning av bestämmelserna ska tas med stor försiktighet och då bestämmelserna inte lämpar sig i kommersiella entreprenadavtal blir min slutsats att ingen ledning tas av 40–41 §§ konsumenttjänstlagen. Bestämmelserna är utformade för att tillämpas i konsumentförhållanden och passar inte in i entreprenadavtal mellan jämstarka avtalsparter.

---

²⁷³ Se avsnitt 4.4.1.

Dispositiv rätt för avtalstyper som är närliggande entreprenadavtal utgör inte den enda källa som kan undersökas för att fastställa innehållet i den dispositiva entreprenadrätten.²⁷⁴ I det närmast följande femte kapitlet undersöks om innehållet i den dispositiva entreprenadrätten istället kan utformas med ledning av en allmän rättsprincip.

---

²⁷⁴ Se avsnitt 2.5.

5 Kostnadsredovisning enligt en allmän princip

5.1 Inledning

Enligt HD:s tolkningsmetod kan inte endast dispositiv rätt för närliggande avtalstyper beaktas vid försök att fastställa innehållet i den dispositiva entreprenadrätten. Även allmänna rättsprinciper kan beaktas vid sådana undersökningar.²⁷⁵ I detta kapitel undersöks således om någon allmän rättsprincip kan påverka entreprenörens kostnadsredovisning. Inledningsvis måste dock undersökas vad en allmän avtalsrättslig princip är och om det finns någon sådan princip som kan tänkas påverka kostnadsredovisningen. I kapitlet konstateras att det finns en sådan princip. Principens innebörd och inverkan på entreprenadavtal undersöks i det tredje avsnittet. I det fjärde avsnittet ges en sammanfattande analys över bland annat om dispositiv entreprenadrätt kan utformas med ledning av en sådan princip.

5.2 Allmänt om allmänna avtalsrättsliga principer

Entreprenadavtal regleras ytterst av avtalslagen. I avtalslagen regleras bland annat frågor om hur avtal ingås, när avtal är ogiltiga och när de kan jämkas.²⁷⁶ Avtalslagen reglerar inte frågor om exempelvis avtalstolkning eller avtalsparters förpliktelser.²⁷⁷ Utanför avtalslagen faller i huvudsak även

---

²⁷⁵ Se kapitel 2.

²⁷⁶ Se Grönfors och Dotevall (2018) inledning, avsnitt 2.

²⁷⁷ Se Grönfors och Dotevall (2018) inledning, avsnitt 2.; Jfr dock 6 § 2 st. avtalslagen.

regler som vilar på allmänna avtalsrättsliga principer.²⁷⁸ Allmänna avtalsrättsliga principer som faller utanför avtalslagen har enligt den f.d. professorn Kurt Grönfors och professor Rolf Dotevall en diffus karaktär.²⁷⁹ Sådana principers diffusa karaktär uppstår redan genom att de utformas av domstolar och rättsvetare på grundval av deras individuella iakttagelser anser Grönfors och Dotevall.²⁸⁰ Därtill uppfattas sådana principer inte alltid lika.²⁸¹ Det nämns ovan att allmänna avtalsrättsliga principer i huvudsak inte regleras i avtalslagen. Det saknas även i allmänhet en sådan lagstiftning som tillhandahåller ett regelverk med allmänt hållna avtalsrättsliga principer som omfattar alla avtalstyper.²⁸²

Det följer inte uttryckligen av någon allmän avtalsrättslig princip att en entreprenör är skyldig att redovisa sina kostnader för en beställare.²⁸³ Ofta hävdas dock att den allmänna avtalsrättsliga lojalitetsplikten innebär att avtalsparter ska upplysa och informera varandra om vissa omständigheter.²⁸⁴ I det följande undersöks närmare vad en sådan allmän lojalitetsplikt kan tänkas innebära och om den kan påverka en entreprenörs kostnadsredovisning.

---

²⁷⁸ Se Grönfors och Dotevall (2018) inledning, avsnitt 2.

²⁷⁹ Se Grönfors och Dotevall (2018) inledning, avsnitt 2.

²⁸⁰ Se Grönfors och Dotevall (2018) inledning, avsnitt 2.

²⁸¹ Se Grönfors och Dotevall (2018) inledning, avsnitt 2.

²⁸² Se Ramberg och Ramberg (2016) s. 22.

²⁸³ Jfr SOU 1979:36 s. 241 f.; Ingvarson och Utterström (2018) s. 559 f.

²⁸⁴ Se NJA 2017 s. 203 punkt 8.; NJA 2018 s. 171 punkt 14.

5.3 Allmän princip om lojalitetsplikt

5.3.1 Allmänt om en avtalsrättslig lojalitetsplikt

Det finns ingen enhetlig definition av innebörden av en allmän avtalsrättslig lojalitetsplikt.²⁸⁵ Lojalitetspliktens närmare innebörd varierar med avtalsförhållandet och avtalstypen.²⁸⁶ I sin doktorsavhandling från 2007 förklarade Munukka hur lojalitetsplikten kan förstås på ett förenklat och övergripande sätt. Lojalitetsplikten innebär att en part i ett avtalsförhållande är skyldig att iaktta eller tillvarata motpartens intressen enligt Munukka.²⁸⁷ En persons frivilliga val att ingå ett avtal sker huvudsakligen på grund av ett egenintresse. Munukka konstaterade i sin avhandling att en avtalsrättslig lojalitetsplikt motverkar att ett sådant egenintresse drivs för långt.²⁸⁸ Samuelsson är av en liknande uppfattning. Samuelsson anser att betoningen av samverkan och en motsvarande försvagning av idén om avtalet som ett motpartsförhållande är ett återkommande grundtema i den rättsliga litteraturen som behandlar en allmän lojalitetsplikt.²⁸⁹ Lojalitetsplikten kan bäst beskrivas som en rättsprincip enligt Munukka.²⁹⁰ Rättsfakta anges vanligen som en plikt att iaktta motpartens intressen. Rättsföljden kan generellt inte anges närmare än att en för parten negativ rättsföljd kan inträda.²⁹¹ Vilket innehåll en lojalitetsförpliktelse får mer konkret beror på avtalstypen ifråga.²⁹² Lojalitetsplikten kommer främst till uttryck genom att en bestämmelse tolkas i enlighet med lojalitetsplikten eller att ett avtal fylls

---

²⁸⁵ Se Munukka (2010) s. 837.

²⁸⁶ Se Munukka (2010) s. 837.

²⁸⁷ Se Munukka (2007) s. 1.

²⁸⁸ Se Munukka (2007) s. 1.

²⁸⁹ Se Samuelsson (2016) s. 45.

²⁹⁰ Se Munukka (2007) s. 461.

²⁹¹ Se Munukka (2007) s. 461.

²⁹² Se Munukka (2007) s. 14.

ut med en bestämmelse som utformats i enlighet med lojalitetsplikten.²⁹³ Enligt Ramberg och Ramberg är det sällan framgångsrikt att argumentera med stöd av lojalitetsplikten som en självständig grund.²⁹⁴

Lojalitetsplikten påverkar nästan alla avtalsförhållanden enligt Munukka.²⁹⁵ Samuelsson uppfattar lojalitetsplikten i renodlade kontraktsförhållanden som ömsesidig. Båda parter har således en plikt att agera lojalt.²⁹⁶ Enligt Samuelsson kan dock den närmare innebörden av lojalitetsplikten skilja sig åt mellan parterna.²⁹⁷ Parterna i ett avtalsförhållande kan således sägas omfattas av olika lojalitetsförpliktelser.²⁹⁸ Även Munukka anser att lojalitetspliktens krav kan vara högre på en parts ansträngningar än på den andra partens.²⁹⁹

HD har vid olika tillfällen uttalat sig om att parterna har en skyldighet att agera lojalt i avtalsförhållanden.³⁰⁰ I det följande undersöks två av de avgöranden som meddelats på senare tid. I NJA 2017 s. 203 (Kravmjölken) hade HD att ta ställning till en tvist mellan två lantbrukare och ett mejeri rörande leveransvillkoren för mjölk.³⁰¹ HD uttalade i målet något om vilka krav som kan ställas på lojal samverkan mellan avtalsparter. I Kravmjölksmålet uttalade HD att en rättslig utgångspunkt är att många avtal förutsätter en lojal samverkan mellan parterna under avtalstiden. En sådan förutsättning gäller särskilt när avtalet gäller under en längre tid och

---

²⁹³ Se Munukka (2007) s. 135.

²⁹⁴ Se Ramberg och Ramberg (2016) s. 35.

²⁹⁵ Se Munukka (2007) s. 1.

²⁹⁶ Se Samuelsson (2016) s. 45 f.

²⁹⁷ Se Samuelsson (2016) s. 46.

²⁹⁸ Se Samuelsson (2016) s. 46.

²⁹⁹ Se Munukka (2010) s. 837.

³⁰⁰ Se bl.a. NJA 2017 s. 1195.; NJA 2017 s. 203.; NJA 2018 s. 171.

³⁰¹ Se NJA 2017 s. 203 punkt 1.

inrymmer ömsesidiga rättigheter och skyldigheter konstaterade HD.³⁰² Att två avtalsparter ska samverka lojalt innebär bland annat att parterna har en skyldighet att i vissa för avtalet väsentliga delar lämna varandra upplysningar eller klargöra sin uppfattning i olika avseenden uttalade HD.³⁰³ I NJA 2018 s. 171 (Leksaksaffären i Vimmerby) återkom HD till de uttalanden som gjordes i Kravmjölken om lojalitet. Tvisten i fallet Leksaksaffären i Vimmerby rörde om en hyresvärd hade förlorat sin rätt att kräva omsättningshyra. HD konstaterade i målet att den lojalitetsplikt som följer av ett avtalsförhållande, särskilt ett långvarigt sådant, innefattar ett ansvar för parterna att informera varandra om sådana omständigheter som har betydelse för avtalsrelationen.³⁰⁴

Det nämns ovan att lojalitetspliktens närmare utformning beror på avtalstypen ifråga. I det följande avsnittet undersöks vad lojalitetsplikten kan tänkas innebära för entreprenadavtal där AB 04 utgör avtalsinnehåll.

5.3.2 Lojalitetsplikt i entreprenadavtal

Exakt vad den allmänna lojalitetsplikten i entreprenadavtal består i är inte klarlagt.³⁰⁵ I förordet till AB 04 stadgas att:

”Med hänsyn till den komplexitet som ofta sammanhänger med genomförandet av entreprenader är en god kommunikation och samverkan nödvändig för ett gott resultat. Parterna bör därför finna former för en fortlöpande dialog samt inom ramen för den allmänna lojalitetsplikten visa varandra förtroende och öppenhet.”³⁰⁶

Enligt Samuelsson ska uttalandet i förordet förstås som att parterna inte genom själva avtalet är bundna av en allmän lojalitetsplikt. Enligt uttalandet

---

³⁰² Se NJA 2017 s. 203 punkt 8.

³⁰³ Se NJA 2017 s. 203 punkt 8.

³⁰⁴ Se NJA 2018 s. 171 punkt 14.

³⁰⁵ Jfr Samuelsson (2016) s. 44 ff.

³⁰⁶ Se förordet till AB 04.

föreligger bundenheten till den allmänna lojalitetsplikten istället på allmän förmögenhetsrättslig grund anser Samuelsson.³⁰⁷ Samuelsson konstaterar vidare att även om den allmänna lojalitetspliktens innebörd är obestämmd kan den inte uppfattas på det sätt som anges i förordet.³⁰⁸ En möjlig tolkning av uttalandet är enligt Samuelsson att en part ska agera på ett sådant sätt att motparten finner skäl att visa förtroende och tillit.³⁰⁹ Tillämpandet av lojalitetsplikten öppnar för reella hänsynstaganden enligt Samuelsson. Med reella hänsynstaganden menar Samuelsson hänsynstaganden till värderingar som har uttryckligt stöd i lag eller i rättspraxis tillåts att inverka på hur en viss tvist ska lösas.³¹⁰ Ett sådant hänsynstagande gäller såväl vid bestämmandet av en förpliktelses innehåll som när påföljder ska tillämpas i en konkret situation enligt Samuelsson.³¹¹

Även i kommentarstexten till AB 04 kap. 4 § 3 anges att parterna har en allmän lojalitetsplikt. Enligt bestämmelsen i kap. 4 § 3 har entreprenören rätt till erforderlig förlängning av kontraktstiden om han hindras att färdigställa kontraksarbetena inom en viss tid på grund av i bestämmelsen angivna omständigheter.³¹² I kommentarstexten till bestämmelsen stadgas det följande.

”Vid bedömningen av vad som utgör en ’erforderlig förlängning av kontraktstiden’ i det enskilda fallet skall, inom ramen för den allmänna lojalitetsplikt som råder mellan parterna, beaktas entreprenörens möjlighet att begränsa tidsförlängning-en genom en rationell användning av de resurser han avsatt för berörd del.”³¹³

---

³⁰⁷ Se Samuelsson (2016) s. 45.

³⁰⁸ Se Samuelsson (2016) s. 45.

³⁰⁹ Se Samuelsson (2016) s. 45.

³¹⁰ Se Samuelsson (2016) s. 45.

³¹¹ Se Samuelsson (2016) s. 45.

³¹² Se AB 04 kap. 4 § 3.

³¹³ Se AB 04 kommentar till kap. 4 § 3.

I övrigt nämns inte något om en allmän lojalitetsplikt i AB 04.

Enligt Samuelsson antas den allmänna lojalitetsplikten kunna komplettera parternas informations- och underrättelseskyldigheter i AB 04.³¹⁴ Även Munukka anser att det råder en lojalitetsplikt mellan parter i entreprenadavtal och inom ramen för AB 04.³¹⁵ Enligt Munukka utgörs i hög utsträckning sådana lojalitetsförpliktelser av olika underrättelseplikter.³¹⁶ Munukka anser dock att den entreprenadrättsliga lojalitetsplikten är mindre flexibel än i kontraktsrätten i allmänhet.³¹⁷ Enligt Munukka kan lojalitetsplikten i entreprenadavtal generellt beskrivas i enlighet med en så kallad samverkansdefinition.³¹⁸ En sådan samverkansdefinition av lojalitetsplikten innebär att lojalitetsplikten ska förstås som en plikt för parterna att verka för avtalets genomförande.³¹⁹

5.4 Sammanfattande analys

5.4.1 Vad kan allmänt sägas om lojalitetsplikten i entreprenadavtal?

Den allmänna lojalitetsplikten är svår att definiera och det finns inga klara besked om vad den innebär i entreprenadförhållanden. Enligt Munukka är därtill utrymmet att utfylla entreprenadavtal med förpliktelser baserade på lojalitet litet.³²⁰ Som framgår ovan har HD uttalat sig om vad en allmän lojalitetsplikt kan innebära i vissa avtalsförhållanden.³²¹ Frågan är om

---

³¹⁴ Se Samuelsson (2016) s. 46.

³¹⁵ Se Munukka (2007) s. 395.

³¹⁶ Se Munukka (2007) s. 381.

³¹⁷ Se Munukka (2007) s. 395.

³¹⁸ Se Munukka (2007) s. 395.

³¹⁹ Se Munukka (2007) s. 84.

³²⁰ Se avsnitt 5.3.2.

³²¹ Se avsnitt 5.3.

uttalandena kan tillämpas på entreprenadavtal. Lojalitetsförpliktelser gäller enligt uttalandena särskilt i långvariga avtalsförhållanden. Ett av entreprenadavtalets särdrag är just dess långvarighet.³²² I fallet Kravmjölken uttalade HD även att på lojalitet grundade förpliktelser särskilt gäller avtal som inrymmer ömsesidiga rättigheter och förpliktelser.³²³ Ytterligare ett av entreprenadavtalets särdrag får antas vara att det innehåller ömsesidiga rättigheter och förpliktelser.³²⁴ Att entreprenadavtalet har de särdrag som särskilt omnämns i HD:s uttalanden talar enligt mig för att uttalandena är tillämpliga på entreprenadavtal. Således får parterna i ett entreprenadavtal antas ha en lojalitetsplikt som omfattar att upplysa och informera varandra om omständigheter som har betydelse för avtalsrelationen. Stöd för en sådan uppfattning återfinns i den rättsvetenskapliga litteraturen, både Munukka och Samuelsson uppfattar lojalitetsplikten på ett liknande sätt.³²⁵

Ett argument mot att HD:s uttalanden är tillämpliga på entreprenadavtal är att inget av de ovan nämnda fallen rörde entreprenadavtal. I Kravmjölken rörde tvisten ett leveransavtal. Tvisten i fallet Leksaksaffären i Vimmerby rörde ett hyresavtal.³²⁶ HD:s dom är baserad på de omständigheter som föreligger i det enskilda fallet. HD:s uttalanden ska således inte generaliseras i allt för hög utsträckning. Det kan hävdas att vad som sägs i uttalandena ska tillämpas med försiktighet när omständigheterna är andra än i de avgjorda målen. Uttalandena är dock i sig generella. Det sägs uttryckligen att lojalitetsplikten omfattar avtal med vissa betingelser. Uttalandena kan således inte sägas vara relevanta enbart för sådana avtalstyper som var aktuella i fallen Kravmjölken och Leksaksaffären i Vimmerby. Uttalandena får anses vara tillämpliga på avtalstypen entreprenadavtal.

---

³²² Se kapitel 2.

³²³ Se avsnitt 5.2.

³²⁴ Se kapitel 2.

³²⁵ Se avsnitt 5.3.

³²⁶ Se avsnitt 5.3.

5.4.2 Dispositiv entreprenadrätt innehåller en redovisningskyldighet

Vid fastställandet av den dispositiva entreprenadrätten ska ledning sökas i vad som anges i allmänna principer.³²⁷ En sådan allmän princip som är tillämplig på entreprenadavtal är principen om en allmän lojalitetsplikt. I det följande fastställs vilket innehåll den dispositiva entreprenadrätten får i här aktuellt hänseende när ledning tas av den allmänna principen om lojalitetsplikt.

Enligt HD:s uttalanden i fallen Kravmjölken och Leksaksaffären i Vimmerby innebär lojalitetsplikten att parterna ska upplysa och informera varandra om sådana omständigheter som har betydelse för avtalsrelationen. En omständighet av betydelse för ett entreprenadavtal där ersättningsformen löpande räkning tillämpas måste anses vara vilken kostnad entreprenören har haft för utförandet av ett visst arbete. Informeras beställaren inte om en sådan omständighet genom exempelvis en faktura kan beställaren inte fullgöra sin huvudsakliga förpliktelse att betala entreprenörens ersättning.³²⁸ Enligt ersättningsformen löpande räkning har entreprenören rätt till ersättning för sina självkostnader.³²⁹ För att beställaren ska ha någon möjlighet att bedöma om en självkostnad är av sådan art att den berättigar till ersättning måste beställaren få ta del av ytterligare information. Beställaren saknar annars möjlighet att bedöma om kostnaden är sådan som entreprenören har rätt till ersättning för. Att en kostnad är sådan att den berättigar till ersättning måste även det anses vara en omständighet av betydelse för avtalsrelationen. Således ska entreprenören på eget initiativ, utöver att informera beställaren om själva kostnaden, även informera beställaren om de omständigheter som ligger till grund för kostnaden. Entreprenören är alltså enligt dispositiv entreprenadrätt skyldig att redovisa vilka omständigheter som ligger till grund

---

³²⁷ Se avsnitt 2.5.

³²⁸ Se kapitel 2.

³²⁹ Se kapitel 3.

för kostnaden. Entreprenörens förpliktelse kan i min mening tänkas vara uppfylld om entreprenören, utöver själva priset, informerar beställaren om:

- A. Arbetets art,
- B. Arbetets omfattning,
- C. Hur priset har beräknats.

Omständigheterna i punkt A–C är desamma som anges i konsumenttjänstlagen.³³⁰ Jag anser att omständigheterna i punkt A–C är av betydelse för avtalsförhållandet i entreprenadavtal. Detta innebär dock inte att jag anser att konsumenttjänstlagens bestämmelser ska vara till ledning. Regleringen i konsumenttjänstlagen är som konstateras ovan inte lämplig att tillämpa i kommersiella entreprenader.³³¹ Jag anser enbart att de omständigheter som anges i punkterna A–C är av betydelse för avtalsförhållandet i entreprenadavtal. Föreses beställaren med informationen i punkt A–C är det enligt min uppfattning sannolikt att entreprenören har uppfyllt sin skyldighet i det här aktuella prisbestämmande hänseendet. Om parterna har avtalat om att entreprenören enbart har rätt till ersättning för en viss uttömmande uppsättning kostnadsposter torde dock ytterligare krav kunna ställas. Enligt de ovan nämnda rättsfallen krävs att omständigheterna ska vara av betydelse för avtalsrelationen.³³² I en avtalsrelation där kostnadsposterna har angetts vara uttömmande torde det vara av betydelse att en kostnad är hänförlig till någon av kostnadsposterna. I ett sådant fall torde därför entreprenören vara skyldig att ange om och till vilken kostnadspost en kostnad är hänförlig.

Vilken påföljd som ska inträda om en part inte lämnar information av betydelse för avtalsrelationen framgår inte av HD:s uttalanden i fallen Kravmjölken eller Leksaksaffären i Vimmerby. Enligt Munukka går det inte att generellt ange någon påföljd för när en part bryter mot den allmänna

---

³³⁰ Se kapitel 4.

³³¹ Se avsnitt 4.4.

³³² Se avsnitt 5.3.

lojalitetsplikten. Det konstateras ovan att det följer av ersättningsformen löpande räkning att entreprenören måste lämna information om kostnaderna för att ha rätt till ersättning. Enligt entreprenörens lojalitetsförpliktelse ska omständigheterna i A–C framgå vid ett sådant informationslämnande. Om entreprenören inte lämnar en kostnadsredovisning med sådan information kan det tänkas att beställaren har rätt att hålla inne hela ersättningen till dess att en sådan redovisning kommer beställaren tillhanda.³³³ Som utvecklas ovan är en sådan påföljd dock dåligt lämpad i kommersiella entreprenadförhållanden.³³⁴ Om en entreprenör överlämnar en kostnadsredovisning av vilken informationen i punkt A–C framgår för nio av tio olika kostnader, anser jag att entreprenören måste ha rätt till ersättning för de nio korrekt redovisade kostnaderna. Entreprenören har korrekt redovisat kostnaderna för nio arbeten och har således rätt till ersättning för dessa. En påföljd som i min mening är lämpad att inträda i en sådan situation är att beställaren får hålla inne ersättning som avser den del som inte är korrekt upptagen i kostnadsredovisningen. Följden av att beställaren håller inne ett större belopp än vad som motsvarar det belopp som är felaktigt redovisat torde vara att beställaren befinner sig i dröjsmål med betalningen.

Som framgår av detta avsnitt regleras kostnadsredovisning i dispositiv entreprenadrätt. I det sjätte kapitlet undersöks om det är lämpligt att låta dispositiv entreprenadrätt reglera kostnadsredovisning i ett entreprenadavtal där AB 04 utgör avtalsinnehåll.

---

³³³ Jfr kapitel 4.

³³⁴ Se avsnitt 4.4.

6 Analys, sammanfattande slutsats och reflektion

6.1 Inledning

I detta kapitel undersöks huruvida entreprenören i entreprenadavtal där AB 04 utgör avtalsinnehåll har en skyldighet att kostnadsredovisa och vad en eventuell sådan skyldighet innebär. I det tredje kapitlet konstateras att kostnadsredovisning inte regleras i AB 04. Av det femte kapitlet framgår att kostnadsredovisning regleras i dispositiv entreprenadrätt. För att besvara frågan om huruvida entreprenören har en sådan skyldighet när AB 04 tillämpas måste det undersökas om dispositiv rätt kan reglera AB 04 utfyllande.³³⁵ I det närmast följande avsnittet undersöks sålunda om dispositiv entreprenadrätt i här aktuellt hänseende kan fylla ut entreprenadavtal där AB 04 utgör avtalsinnehåll och vad en sådan utfyllnad innebär. Kapitlet avslutas därefter med att slutsatserna sammanfattas och reflekteras över.

6.2 Analys

6.2.1 Föreligger en kostnadsredovisningsplikt när AB 04 tillämpas?

I det tredje kapitlet konstateras att entreprenörens kostnadsredovisning inte regleras i AB 04. Av det femte kapitlet framgår att kostnadsredovisningen regleras i den dispositiva entreprenadrätten. I detta avsnitt undersöks vilket genomslag en sådan skyldighet kan få som utfyllande rätt i entreprenadavtal där AB 04 utgör avtalsinnehåll. Enligt HD:s uttalande i fallet De ingjutna

---

³³⁵ Se avsnitt 2.5.

rören ska en prövning av dispositiv rätts genomslag i det enskilda avtalet ske med beaktande av avtalets systematik och syfte.³³⁶ Som visas i det föregående regleras inte entreprenörens kostnadsredovisning i AB 04.³³⁷ Avtalets systematik ger ingen ledning i frågan. Syftet med AB 04 är vidare att en rimlig balans mellan rättigheter och skyldigheter för parterna ska uppnås och att risker således så långt som möjligt ska fördelas på ett effektivt och förutsebart sätt.³³⁸ Avgörande för om den dispositiva entreprenadrätten kan fylla ut AB 04 är således om avtalets systematik och syftet att fördela risker effektivt och förutsebart inte påverkas i för hög utsträckning.

Enligt HD:s resonemang i fallet De ingjutna rören syftar AB 04 till att placera risker effektivt.³³⁹ Frågan blir sålunda om den dispositiva entreprenadrätten placerar risker effektivt i en sådan mening. Det får antas ligga i både en beställares och i en entreprenörs intresse att ersättningen uppgår till ett korrekt belopp. Beställaren vill inte betala varken mer eller mindre än det entreprenören är berättigad till. Entreprenören vill få den ersättning denne är berättigad till. Entreprenören är den som utfört arbetet för vilket kostnader har uppstått.³⁴⁰ Entreprenören är således den av parterna som har bäst insikt i vilka kostnader som har förelegat för utförandet av ett arbete. Det får antas att beställaren som regel saknar möjlighet att utan en mycket hög arbetsinsats förse sig själv med sådan information om de olika kostnaderna. Den mest effektiva placeringen av risken för att kostnadsredovisningen blir felaktig får således anses vara på entreprenören. En sådan lösning får antas bli verksam i högre grad än om risken placerats på beställaren. Enligt den dispositiva entreprenadrätten placeras risken för att kostnaderna inte redovisas korrekt på

---

³³⁶ Se avsnitt 2.5.

³³⁷ Se kapitel 3.

³³⁸ Se avsnitt 2.5.

³³⁹ Se avsnitt 2.5.

³⁴⁰ Se kapitel 2.

entreprenören.³⁴¹ Den riskfördelning som följer av den dispositiva entreprenadrätten är i denna del således förenlig med den riskfördelning AB 04 syftar till att åstadkomma.

För att riskfördelningen som följer av dispositiv rätt ska godkännas ska det vid avtalets ingående vara förutsebart för entreprenören att denne är skyldig att kostnadsredovisa.³⁴² Som nämns ovan måste en sådan skyldighet även vara förenlig med avtalets systematik. Enligt Samuelsson har entreprenören enligt AB 04 en skyldighet att kommunicera information om vilka kostnader som förelegat. I det tredje kapitlet diskuterar jag om det verkligen kan sägas att entreprenören har en sådan skyldighet.³⁴³ Det är dock onekligen så att entreprenörens ersättning är helt beroende av att sådan information lämnas vid fakturering.³⁴⁴ Det följer av avtalskonstruktionen att beställaren måste få ta del av sådan information för att entreprenören ska ha någon möjlighet att få sin ersättning.³⁴⁵ Det kan på så sätt sägas att entreprenören är skyldig att kommunicera kostnaden redan genom avtalets systematik. Att entreprenören vid tillämpandet av AB 04 måste lämna information om kostnaderna till beställaren är således något entreprenören har att räkna med vid avtalets ingående. Frågan är dock om det är förutsebart för entreprenören att även information om följande omständigheter av betydelse för avtalsförhållande ska lämnas:

- A. Arbetets art,
- B. Arbetets omfattning,
- C. Hur priset har beräknats.

För att det ska vara möjligt för beställaren att bedöma om kostnaderna är hänförliga till entreprenaden och om entreprenören har uppfyllt sin

---

³⁴¹ Se avsnitt 5.4.2.

³⁴² Jfr avsnitt 2.5.

³⁴³ Se avsnitt 3.4.

³⁴⁴ Se avsnitt 3.4.; Avsnitt 2.3.

³⁴⁵ Se kapitel 5.

omsorgsförpliktelse att uppnå det bästa ekonomiska och tekniska resultatet måste entreprenören informera beställaren om de omständigheter som framgår av punkt A–C. Om informationen om sådana omständigheter inte lämnas saknar beställaren möjlighet att bedöma om entreprenören har haft de kostnader som påstås och om åtagandet har utförts korrekt. Det får således anses förutsebart för entreprenören och förenligt med avtalets systematik att sådan information behöver lämnas. Att beställaren kan vägra att ersätta entreprenören för icke-kostnadsredovisade arbeten är i enlighet med det ovan anförda även det förutsebart för entreprenören och förenligt med avtalets systematik.³⁴⁶ Lämnas ingen sådan kostnadsredovisning vid fakturering kan inte beställaren bedöma om kostnaderna är sådana som berättigar till ersättning. Mot en sådan slutsats kan föras argument med stöd i vad som framgår av förarbetena till konsumenttjänstlagen.³⁴⁷ Konsumenttjänstutredningen ansåg att det var onödigt betungande att ålägga näringsidkaren en skyldighet att för varje arbete redovisa sina kostnader. Således infördes en bestämmelse enligt vilken en kostnadsredovisning ska lämnas enbart på begäran av konsumenten.³⁴⁸ Det kan tänkas att det blir onödigt betungande för en entreprenör att för varje arbete lämna en kostnadsredovisning som här diskuteras. Att en sådan skyldighet anses onödigt betungande kan vidare tänkas innebära att det inte är förutsebart för entreprenören att en sådan skyldighet föreligger. Entreprenadavtal är dock komplexa, varar under lång tid och får i regel antas avse stora belopp.³⁴⁹ Sådana särdrag kan göra behovet stort av att kostnader redovisas. Bland annat en ökad komplexitet och varaktighet kan göra det svårt, om inte omöjligt, att bedöma om kostnaderna är ersättningsgilla och riktiga utan en sådan redovisning.³⁵⁰ Det kan således

---

³⁴⁶ Jfr avsnitt 3.3, beställaren i Nybropalatsfallet vägrade betala på grund av entreprenörens bristande kostnadsredovisning.

³⁴⁷ Se kapitel 4.

³⁴⁸ Se kapitel 4.

³⁴⁹ Se kapitel 2.

³⁵⁰ Se kapitel 2.

inte hävdas att en skyldighet att redovisa sina kostnader är för betungande och därmed oförutsebar. Slutsatsen ovan förblir oförändrad, att fylla ut avtalet med dispositiv entreprenadrätt rubbar inte syftet med AB 04. Som konstateras ovan är en utfyllnad som den här diskuterade förenlig med avtalets systematik. Det är således möjligt att låta dispositiv entreprenadrätt fylla ut regleringen i ett entreprenadavtal där AB 04 utgör avtalsinnehåll.

6.2.2 Skyldighetens innebörd i AB 04

Formerna för en entreprenörs kostnadsredovisning regleras inte i AB 04.³⁵¹ Som framgår i det femte kapitlet anser jag att kostnadsredovisning regleras i dispositiv entreprenadrätt. I det föregående avsnittet konstateras att den dispositiva entreprenadrätten kan fylla ut entreprenadavtal där AB 04 utgör avtalsinnehåll. Enligt den utfyllande regleringen ska entreprenören redovisa sina kostnader i samband med fakturering.³⁵² Redovisningen ska innefatta information om omständigheter som är av betydelse för avtalsrelationen. I entreprenadavtal där ersättningsformen löpande räkning tillämpas är följande omständigheter av betydelse i prisbestämmande hänseende:

- A. Arbetets art,
- B. Arbetets omfattning,
- C. Hur priset har beräknats.³⁵³

Som nämns ovan är inte kostnadsposterna som anges i AB 04 uttömmande.³⁵⁴ Entreprenören kan således ha rätt att få även andra kostnader ersatta än de som är representerade i kostnadsposterna. Av betydelse för avtalsrelationen är således inte huruvida en kostnad som entreprenören har haft är representerad i kostnadsposterna i AB 04, utan om kostnaden är sådan att den är ersättningsgill. För att ha möjlighet att bedöma detta måste entreprenören för beställaren redovisa omständigheterna i punkt A–C. Det torde inte krävas

---

³⁵¹ Se kapitel 3.

³⁵² Se avsnitt 6.2.1.

³⁵³ Se avsnitt 5.4.

³⁵⁴ Se kapitel 3.

att det av en sådan redovisning framgår huruvida en kostnad är hänförlig till en viss kostnadspost. Genom angivande av informationen i punkt A–C i kostnadsredovisningen kan det även utläsas av beställaren om entreprenören har iakttagit sin omsorgsplikt att utföra arbetet så att beställaren erhåller bästa ekonomiska och tekniska resultat. Om entreprenören informerar beställaren om de omständigheter som anges i punkt A–C torde entreprenören ha kommunicerat alla omständigheter av betydelse för storleken av ersättningens bestämmande. Om beställaren önskar att kontrollera uppgifternas riktighet kan beställaren sedan begära originalverifikationer för de redovisade kostnaderna i enlighet med AB 04 kap. 6 § 10.³⁵⁵ Om en kostnad inte har redovisats korrekt har beställaren rätt att hålla inne ett belopp som motsvarar den icke-korrekt redovisade kostnaden tills det att den redovisas korrekt.³⁵⁶

6.3 Sammanfattande slutsats

Bestämmelserna i AB 04 ger ingen ledning i frågan om en entreprenör är skyldig att redovisa sina kostnader.³⁵⁷ För att besvara om så är fallet får ses till den dispositiva entreprenadrätten. Av den dispositiva entreprenadrätten följer att entreprenören är skyldig att i samband med exempelvis fakturering redovisa sina kostnader på ett sådant sätt att det följande framgår:

- A. Arbetets art,
- B. Arbetets omfattning,
- C. Hur priset har beräknats.

Om entreprenören inte redovisar sina kostnader på ett sådant sätt har beställaren rätt att hålla inne delar av eller hela entreprenörens ersättning.³⁵⁸ I ett entreprenadavtal där AB 04 utgör avtalsinnehåll kan dispositiv entreprenadrätt fylla ut avtalet. Sålunda har en entreprenör i sådana avtal en

---

³⁵⁵ Se kapitel 3.

³⁵⁶ Se avsnitt 5.4.

³⁵⁷ Se kapitel 3.

³⁵⁸ Se kapitel 5.

skyldighet att redovisa sina kostnader i enlighet med vad som följer av dispositiv entreprenadrätt. Bestämmelserna i AB 04 reglerar inte frågan och avtalets systematik eller syfte hindrar inte att dispositiv entreprenadrätt då fyller ut parternas avtal.

6.4 Avslutande reflektion

Som framgår ovan anser jag att kostnadsredovisning regleras genom utfyllande dispositiv rätt i ett avtalsförhållande där AB 04 utgör avtalsinnehåll. Enligt mig finns det starka skäl för en sådan slutsats. Min förhoppning är givetvis att läsaren är av samma uppfattning efter att ha tagit del av uppsatsen.

I denna undersökning konstateras att kostnadsredovisning inte regleras på något sätt av villkoren i AB 04.³⁵⁹ Det kan givetvis frågas varför AB 04, ett antagligen välanvänt avtal, inte reglerar kostnadsredovisning. Sannolikt är det så att avtalsförfattarna har förutsatt att formerna för en kostnadsredovisning är något parterna själva kommer att upprätta ett avtal om.³⁶⁰ Vilket är konstigt i sig då det får antas att ett syfte med användandet av standardavtal som AB 04 är att parterna inte ska behöva framförhandla individuella villkor om exempelvis kostnadsredovisning. Att behöva genomgå förhandlingar om formerna för kostnadsredovisning kan tänkas försena påbörjandet av de arbeten entreprenören ska utföra. En styrka med ersättningsformen löpande räkning enligt självkostnadsprincipen hävdas vara just möjligheten till en snabb start.³⁶¹ Att avtalsparter innan det är möjligt att påbörja entreprenaden ska förhandla om formerna för kostnadsredovisningen framstår för mig som en ineffektiv och kontraproduktiv lösning. Att i framtida upplagor av Allmänna bestämmelser inkludera en bestämmelse om kostnadsredovisning

---

³⁵⁹ Se kapitel 3.

³⁶⁰ Se kapitel 3.

³⁶¹ Se kapitel 3.

som är förenlig med vad som följer av dispositiv rätt är således något jag tror hade varit fördelaktigt för alla parter.

Käll- och litteraturförteckning

Källor

Offentligt tryck

Utredningsbetänkanden

SOU 1979:36 Konsumenttjänstlag.

Propositioner

Prop. 1984/85:110 om konsumenttjänstlag.

Prop. 1988/89:76 om ny köplag.

Elektroniska källor

Lagkommentarer

Grönfors, Kurt och Dotevall, Rolf (2018):

Avtalslagen : en kommentar, Zeteoversion 5A med hänsyn tagen till lagstiftning fram till och med 2018-05-30, hämtad från <<https://zeteo.nj.se>>.

Ramberg, Jan och Herre, Johnny (2018):

Köplagen : en kommentar, Zeteoversion 2b med hänsyn tagen till lagstiftning fram till och med 2018-09-01, hämtad från <<https://zeteo.nj.se>>.

Övriga elektroniska källor

Byggandets Kontraktskommitté,

Om BKK, <<http://foreningenbkk.se/verksamhet/>>,
besökt 2019-02-25.

Svenska Akademiens ordlista,

Redogöra, <<https://svenska.se/saol/?id=2424711&pz=5>>,
besökt 2019-04-25.

Svenska Akademiens ordlista,

Redovisa, <<https://svenska.se/saol/?sok=redovisa&pz=4>>,
besökt 2019-04-25.

Övriga källor

AB 04:

Allmänna bestämmelser för byggnads-, anläggnings- och installationsentreprenader AB 04,
Byggandets kontaktkommitté, 2004.

ABT 06:

Allmänna bestämmelser för totalentreprenader avseende byggnads-, anläggnings-, och installationsarbeten ABT 06,
Byggandets kontaktkommitté, 2006.

Motiv AB 65:

Allmänna bestämmelser för byggnads-, anläggnings- och installationsentreprenader AB 65 samt kontraktsformulär Svenska teknologföreningens formulär 18, 19 och 20, Svenska Teknologföreningens Kontraktskommitté, 1969, Stockholm.

Motiv AB 72:

Allmänna bestämmelser för byggnads-, anläggnings- och installationsentreprenader AB 72 samt kontraktsformulär och anbudsformulär Svenska teknologföreningens formulär 18/72, 19/72, 20/72 och 21 /72, Svenska Teknologföreningens Kontraktskommitté, 1973, Stockholm.

Litteratur

Adlercreutz, Axel och Gorton, Lars och Lindell-Frantz, Eva (2016),
Avtalsrätt I, upplaga 14:1. Juristförlaget i Lund, Lund.

Arvidsson, Niklas och Samuelsson, Per (2018),
Entreprenadavtal mellan näringsidkare och konsument,
upplaga 1:1, Norstedts Juridik, Stockholm.

Bengtsson, Bertill (1976),
*Särskilda avtalstyper I: gåva, hyra av lös sak, lån, förvaring,
entreprenadavtal, avtal om arbete på lös sak, syssemansavtal
och andra uppdrag*, upplaga 2:3, PA Norstedt & Söners förlag,
Stockholm.

Bernitz, Ulf (2018),
Standardavtalsrätt, upplaga 9:1, Norstedts Juridik, Stockholm.

Deli, Robert (2017),
Kommersiella entreprenadavtal i praktiken, upplaga 2:1,
Svensk Byggtjänst, Stockholm.

Gorton, Lars (2010),
'AB-kontrakten och den allmänna kontraktsrätten' i: Lambertz,
Göran och Lindskog, Stefan och Möller, Mikael (red.),
Festskrift till Torgny Håstad, Iustus Förlag, Uppsala.

Hagstrøm, Viggo och Bruserud, Herman (2014),
Entrepriserett, upplaga 1:1, Universitetsforlaget, Oslo.

Hellner, Jan (1950),

Om obehörig vinst särskilt utanför kontraktsförhållanden: Ett civilrättsligt problem i komparativ belysning, Almqvist och Wiksells Boktryckeri, Diss. Uppsala: Uppsala universitet, Uppsala, 1950.

Hellner, Jan (2001),

Metodproblem i rättsvetenskapen – Studier i förmögenhetsrätt, Jure, Stockholm.

Hellner, Jan och Hager, Richard och Persson, Annina H. (2015),

Speciell avtalsrätt II. Kontraktsrätt, 1 häftet. Särskilda avtal, upplaga 6:1, Norstedts Juridik, Stockholm.

Hellner, Jan och Hager, Richard och Persson, Annina H. (2016),

Speciell avtalsrätt II. Kontraktsrätt, 2 häftet. Allmänna Ämnen, upplaga 6:1, Wolters Kluwer, Stockholm.

Håstad, Torgny (2009),

Köprätt – och annan kontraktsrätt, upplaga 6:1, Iustus, Uppsala.

Ingvarson, Anders och Utterström, Marcus (2015),

'Högsta domstolens intåg i entreprenadrättens slutna rum.' *SvJT* 2015 s. 258–278.

Ingvarson, Anders och Utterström, Marcus (2018),

'Självkostnadsprincipen enligt AB 04 och ABT 06.' *SvJT* 2018 s. 542–564.

Iversen, Torsten, (2016),

Entrepreiseretten, upplaga 4:1, Jurist- og Økonomforbundet, Köpenhamn.

Jareborg, Nils (2004),

'Rättsdogmatik som vetenskap.' *SvJT* 2004, s. 1–10.

Kleineman, Jan (2018),

'Rättsdogmatisk metod', i: Nääv, Maria och Zamboni, Mauro (red.), *Juridisk metodlära*, upplaga 2:1, Studentlitteratur, Lund, s. 21–46.

Källenius, Sten (1960),

Entreprenadjuridik: kommentar till svenska teknologföreningens allmänna bestämmelser för entreprenader inom husbyggnads- samt väg- och vattenbyggnadsfacken, Byggnadsindustrins förlag (distr.), Stockholm.

Lehrberg, Bert (2018),

Praktisk juridisk metod, upplaga 10:1, Iusté, Uppsala.

Liman, Lars-Otto och Sahlin, Claes och Petersson, Martin och Kåvius, Niklas (2016), *Entreprenad och konsulträtt*, upplaga 9:1, Svensk Byggtjänst, Stockholm.

Lindahl, Alf G och Malmberg, Östen och Norén, Alf-Erik (1994),

Entreprenad AB 92 och kontraktsformulär 1/92 och 2/92, Norén och Co, Västerås.

Munukka, Jori (2007),

Kontraktuell lojalitetsplikt, Jure förlag, Diss. Stockholm: Stockholms universitet, Stockholm, 2007.

Munukka, Jori (2010),

'Lojalitetsplikt som rättsprincip.' *SvJT* 2010, s. 837–848.

- Munukka, Jori (2017/18),
'Skälig tidsåtgång vid löpande räkning.' *JT* nr 4 2017/18,
s. 939–948.
- Ramberg, Christina (2005),
Kontraktstyper, upplaga 1:2, Norstedts Juridik, Stockholm.
- Ramberg, Jan och Ramberg, Christina (2016),
Allmän avtalsrätt, upplaga 10:1, Wolters Kluwer Sverige,
Stockholm.
- Samuelsson, Per (2011),
Entreprenadavtal – särskilt om ändrade förhållanden, Karnov
Group Sweden, Stockholm.
- Samuelsson, Per (2016),
AB 04 : En kommentar, upplaga 1:1, Wolters Kluwer,
Stockholm.
- Schulz, Mårten (2009),
'Nya argumentationslinjer i förmögenhetsrätten. Obehörig vinst
rediviva.' *SvJT* 2009, s. 946–959.
- Willborg, Nils (2016/17),
'Högsta domstolens tolkning av entreprenadavtal.' *JT* nr 4
2016/17, s. 864–877.
- Willborg, Nils (2017/18),
'Beställarens granskningsrätt och entreprenörens omsorgsplikt
vid arbeten på löpande räkning enligt självkostnadsprincipen.'
JT nr 4 2017/18, s. 949–961.

Rättsfallsförteckning

Högsta domstolen

NJA 2013 s. 271.

NJA 2013 s. 1174.

NJA 2014 s. 960.

NJA 2015 s. 3.

NJA 2015 s. 862.

NJA 2017 s. 203.

NJA 2017 s. 1195.

NJA 2018 s. 171.

NJA 2018 s. 653.

Övriga domstolar

Hovrätten över Skåne och Blekinge dom 2010-12-06 i mål nr T 2888-09.

Stockholms tingsrätt dom 2014-10-17 i mål nr T17237-12.

Svea hovrätt dom 2016-03-10 i mål nr T 10408-14.